

АЛЬМАНАХ

**робіт обласного заочного конкурсу
пошукових робіт**

**ТВОЇ ГЕРОЇ,
ЗАПОРІЗЬКИЙ КРАЙ**

Департамент освіти і науки
Запорізької обласної державної адміністрації

Комунальний заклад
«Запорізький обласний центр туризму і краєзнавства,
спорту та екскурсій учнівської молоді»
Запорізької обласної ради

«Твої герої, Запорізький край»

Альманах
Обласного заочного конкурса пошукових робіт

Запоріжжя
2018

*Рекомендовано науково-методичною радою
комунального закладу
«Запорізький обласний центр туризму і краєзнавства, спорту
та екскурсій учнівської молоді» Запорізької обласної ради
(протокол № 2 від 01.06.2018 р.)*

Редакційна колегія:

Сова В. В., методист відділу краєзнавства та патріотичного виховання КЗ «Центр туризму» ЗОР;
Янущенко Д. В., завідувач відділу краєзнавства та патріотичного виховання КЗ «Центр туризму» ЗОР.

М 58 Твої герої, Запорізький край

Альманах представляє собою збірку пошукових робіт учнівської молоді обласного заочного конкурсу «Твої герої, Запорізький край», що проходив у 2017 році Запорізькою областю.

Він складається з двох розділів. «Забуті імена» – дослідження маловідомих героїчних та трагічних сторінок Другої світової війни, війни в Афганістані, пошук незаслужено забутих земляків-героїв, висвітлювання їх подвигу на основі об'єктивності та історичної правди. «Наша гордість і слава» – дослідження сторінок історії та культури Запорізького краю, забутих імен відомих представників науки, мистецтва, спорту і культури, працівників освіти, промисловості та сільського господарства.

ОСТАННІЙ СТИБОК

Собко Богдан Сергійович, учень
КУ «Пологівський НВК» Пологівської
районної ради
Керівник: Колесник Віталіна Сергіївна

Гірким став грудень 1979 року. Це був початок введення радянських військ в Афганістан. Так почався відлік тяжкого часу: чи потрібно було приймати таке рішення? На це давали відповідь уроки Другої світової війни. Адже Афганістан - це 2989 км наших південних кордонів.

Пішли виконувати свій інтернаціональний обов'язок сини і внуки воїнів Великої Вітчизняної війни. Це покоління виросло в світових умовах. Про війну воно знало тільки з книг, кінофільмів, розповідей її учасників. І це покоління, виховане в душі патріотизму та інтернаціоналізму, вистояло, виконало свій обов'язок, не посоромило сивини ветеранів минулих ратних подвигів.

Більшість з призовників нашого Пологівського району навчалися в Чубарівському ліцеї, пройшли гарну військову підготовку, викладачем якої був Микола Артемович Кошовий, капітан у відставці, відмінник народної освіти. І не раз добрим словом згадували обпалені боями учні цього вимогливого наставника. І не мало листів з подякою він отримував від своїх змужнілих вихованців.

Вірність обов'язку, військової присяги, мужність в бойових операціях проявили всі афганці-пологівці. Під час війни в Афганістані вони отримали поранення. Вони удостоєні військової нагороди: медаллю «За бойові заслуги».

Здебільшого положівці перебували в тих родах військ, які відповідали їх спеціальностям, які вони отримали ще до служби в армії. Перш за все, це керування транспортними засобами. Тому в Афганістані вони були водіями автомашин різних марок (в основному, бензовозів, вантажних), механіками-водіями бойових машин.

Після повернення на батьківщину колишні воїни-інтернаціоналісти за рідкісним винятком, утворили родини, стали працювати в промислових і сільськогосподарських підприємствах, виховують дітей. А пам'ять часто повертає їх в той час, коли вони служили і воювали в тій далекій і незрозумілій країні.

Майже 30 років минуло з тих пір, як закінчилася та страшна війна, але до сьогоднішнього дня її відгуки віддаються болем в серцях тих, хто брав участь в бойових діях.

Близько 200 жителів району пройшли важку

школу афганської війни. Троє з них не повернулися на батьківщину живими. Вісім воїнів-інтернаціоналістів відзначені високою бойовою нагородою: орденом «Червона Зірка», п'ятнадцять воїнів-афганців нагороджені медаллю «За бойові заслуги», багато хто отримав афганські нагороди. Про кожного з них можна написати окремо, розповісти цілу повість про життя і бойові справи. Цей нарис лише невелика данина подяки, якою заслужили наші земляки.

Про одного з таких воїнів і хочеться розповісти, а саме про Малиша Михайла Петровича.

І молодість не стала на заваді... Коли Малиш М.П. почав працювати в Пологівському райвійськкоматі, на зборах солдатів і офіцерів запасу, молодого капітана з блакитними погонами швидко полюбили. Ввічливий, точний в роботі, простий. Скоро колишній льотчик був уже в Майорському званні, а на одне зі свят прийшов з численними медалями та орденом Червоної Зірки. Таким орденом нагороджували тільки учасників Великої Вітчизняної, які відзначилися в боях. А тут, зовсім молода людина. У ті часи про Афганістан говорили як про щось секретне, овіяне таємницею. Втім, на одних зі зборів запасників, в перерві, Михайло Петрович повідав свою історію, точніше, долю, служби в Афганістані. Правда, коротко і просто, але вона запам'яталася. І зараз, цією історією він також погодився поділитися і з нами, юним і молодим поколінням.

Спогади командира екіпажу. Командир екіпажу вертольота Михайло Малиш неабияк втомився. Цілий день літали з Кабула в Гардез і назад. Перевозили зброю, техніку. У тридцять років, Михайло не був багатирем, і боротися з втомою допомагало фізичне загартування ще зі шкільних років. Якими видами спорту він тільки не займався. Футбол, само собою. У складі волейбольної команди брав участь не в одних іменитих змаганнях. Займався боротьбою.

Загалом, на десяту годину вечора, він втомився і був не проти відпочити, але вертоліт вів впевнено, як належить льотчику 1-го класу. Втім, просто сказати, що капітан Малиш льотчик вищої категорії, мало. За три роки вирости з третього класу до першого, вдається не кожному. Йому вдалося, і він став професіоналом в повному розумінні цього слова. Не дарма, коли відвоював у Афгані ще в 80-му, через кілька років командування знову наказали відбути на війну. Тепер був 1985-й рік.

Звичайно, осінь в Афганістані не така як на батьківщині, на Україні. Згадалося чоловікові одне з найкрасивіших місць в Пологівському районі – село Басань. Батьківщина Михайла Петровича. Там великий ставок, береги якого заросли вербами. Влітку після довгої купелі, любив Михайло лежачи на траві, грітися на сонці, дивитися на небо. І тоді, на початку 60-х, коли в космос вже полетів Юрій Гагарін, навіть не міг подумати, що йому доведеться воювати. Доля складалася прихильно. Сім'я юнака переїхала в райцентр, потім Михайло закінчив СШ № 2 і вирішив спробувати досягти висот. Висот в тому сенсі, що, мабуть, найвища мрія у хлопців – це стати льотчиком. А, якщо пощастить вступити в льотне училище – значить, ти досяг справжньої висоти. В училище прийняли.

Малиш закінчив Саратовське льотне училище. Потім служив у Прикарпатському військовому окрузі. Був командиром вертольотів Мі-6, Мі-8.

В Афганістані, випиваючи свої бойові сто грамів, солдати іноді говорили, звертаючись до нього:

– За тебе, Батяня!

І цей, простий, небагатослівний і, швидше схожий на жаргон, тост, означав не просто похвалу командирю. «Батяня» називали тільки тих, кого сильно поважали. А поважали за те, що не повів марно в бій, за те, що вивів з бою живими і не віддавав безглузких наказів. У Малиша вже було більше трьох тисяч льотних годин, 250 бойових вильотів і 87 разів він стрибав з парашутом.

Бойові побратими офіцери іноді жартували. Мовляв, медалей вже багато, пора і орден мати. Але так жартували тільки для слівця. Таких нагород не бажали нікому. В Афганістані, просто так, ордена не давали.

«Дивитися смерті в очі...» Була осінь, 12 жовтня 1985 року, близько 10 години вечора, летіли на висоті 5 тисяч метрів.

Раптом поруч пролунав вибух. Вертоліт сильно струсонувало, з'явився дим, вогонь, машина не слухала командира. «Ракета» Стінгер», – зазначив Малиш. Вони теплонаводять і в темряві від них не сховаєшся, наздоганяють мету, орієнтуючись по теплу вихлопних газів двигуна. «Потрапила, гадина, в правий двигун».

«Екіпажу покинути машину», – наказав Малиш. «Дай, Боже, щоб усі залишилися живі».

– Думав капітан, спостерігаючи, як екіпаж стрибає з парашутами в нічну імлу, на дні якої пустельні гори і душмани. Як і належить останнім, палаючий вертоліт покинув він. Перед стрибком відчув, що щось з правою рукою. Але роздумувати, розглядати було не час, вертоліт падав. Тому лівою схопив автомат і пригнув. Однак, що крутяться лопаті падаючого вертольота створили найсильніший повітряний потік, автомат вирвало з руки. Щось холодне, неприємне било по обличчю. Хто і що? Якщо він один на висоті кількох кілометрів, в темному нічному небі.

Парашут розкрився, і падаючий важкий вертоліт опинився внизу. Він швидше опустився на землю, про що сповістив вибух ...

– Невже відразу, після попадання ракети і вибуху, ви не відчули, що праву руку перебило, практично відірвало? Адже це жахлива біль. - Запитували неодноразово у воїна люди.

– Це тільки в кіно, отримавши кулю, людина відразу падає. Насправді, біль, усвідомлення поранення приходить пізніше. Коли як. Щоб відірвана рука не заважала, я її засунув за пояс. Треба було приземлятися, виживати. А вночі в горах, це дуже незручно, небезпечно ...

Вчинок справжнього героя. Вживання. Тепер зрозуміло, чому Малиша називають Батяня. Зробивши свій 88-й, останній, парашутний стрибок, він діяв, не тільки як льотчик 1-го класу, а й як офіцер, що володіє відмінною бойовою силою.

Сунувши поранену неживу праву руку за пояс, капітан приготувався до приземлення.

Якщо парашутист здійснює стрибок вдень, він бачить землю і визначає момент зустрічі з нею. Це досить сильний удар в ноги. І, щоб його пом'якшити, в залежності від майстерності і досвіду, парашутист як би, присідає в цей момент,

пом'якшує удар. Але це вдень, а була ніч. Тим більше чекав зустрічі з землею не рівною, м'якою, а з камінням гірських скель. Якщо, звичайно, приземлиться на них, а не в прірву.

Тому Малиш зосередився, щоб встигнути в лічені секунди відреагувати на приземлення, пом'якшити удар і не поламати ноги на гірському камінні.

Сильний удар. Приземлився. І тут же купол парашута знову наповнився повітрям. Льотчика тягнуло в сторону обриву. Однак встиг швидко звільнитися від лямок, і парашут віднесло в ущелину.

Автомат Михайло Петрович втратив в повітрі. Перевірив, що залишилося. пістолет «Беретта» і чотири гранати були з ним. Тепер, якщо не напоротися на душманів, треба дістатися додому. Боліло праве плече. Десь поруч повинні приземлитися інші члени екіпажу. *«Чи залишаться в живих? Скрізь душмани, скелі, ущелини. Де решта вертольотів з групи перевезення техніки?»*. Ще багато питань вимагали відповіді від важко пораненого, який опинився в нічному, гірському місці, командира збитого вертольота.

Першокласний талановитий льотчик відрізняється від звичайного, нехай навіть величезного трудівника, в першу чергу тим, що здатний в потрібний момент, який вимірюється частками секунд, серед кількох десятків приладів, подивитися саме на необхідний, і відразу ж визначити параметр роботи машини. Треба, тут же, не читаючи написи і не згадуючи інструкції, включити потрібний з безлічі тумблер або важіль. Є у таких людей і особливий, професійний слух. Біль у плечі не змогла його приглушити. Малиш почув ледь вловимий шум і відразу визначив: летить вертоліт. Через деякий час встановив, що їх кілька. *«Наші. З групи. Шукають нас»*, – подумав з полегшенням. І знову почав діяти бойовий офіцер.

З солдатом були не тільки пістолет і гранати. Витягнув спеціальну ракетницю, вистрілив. З'явився яскравий бенгальський вогонь. Малиш смикнув за шнур, і потоки повітря потягнули шлейф оранжевого диму. З висоти, в темряві, вертолітникам цей шлейф вказував, де в якому напрямку знаходиться сигнал.

Вертоліт вже був близько. Включив пошукові фари, шукав місце для приземлення. І раптом шквал безладної автоматної стрілянини обрушився на вертоліт і на місце, звідки подавав сигнал капітан. Це були душмани. Десь поряд. Від куль Малиш сховався за камінням, підняв ліву руку з факелом, щоб його знайшли в темряві ...

Коли вертоліт набирив висоту, побачив двох з восьми членів свого екіпажу. *«В живих нас залишилося тільки троє ...»*

Лікування і життя, воїна далекої країни Афганістан, сьогодні. Потім Михайло Петрович був майже рік поневірянь в госпіталях. Зробили кілька операцій. Ініціатором багатьох був сам Малиш. Його зрозуміти можна. Виповнився лише тридцять один рік, молодий чоловік не хотів бути калікою. Тому руку, врешті-решт, йому практично пришили. Талановиті фахівці зробили все можливе,

щоб рука діяла. Потім капітан, долаючи біль, займався лікувальною фізкультурою для того, щоб рука стала повністю повноцінною. Досяг цього. І зараз іноді грає нею у волейбол.

Батяня є батяня. Сьогодні Михайло Петрович очолює Пологівську району організацію Спілки ветеранів Афганістану, в яку увійшли також учасники локальних воєн в Єгипті, Сирії, Чехословаччини, Угорщини, В'єтнамі тощо. Організація допомагає сім'ям загиблим, інвалідам. Роботи, турбот, проблем, особливо сьогодні, багато. Малиш користується авторитетом, повагою не тільки серед афганців. На останніх виборах його обрали депутатом районної ради, а потім заступником голови Пологівської райради. Тепер, уже підполковник запасу, Малиш М.П. люблячий чоловік, батько двох чудових доньок і дідусь. Він радіє життю але і на мить не може забути ті страшні роки війни.

Державна нагорода не для кожного. 15 лютого 2017 року згідно з Указом президента України № 36/2017 «Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав» орденом «За заслуги» II ступеня нагороджено члена Запорізької області асоціації ветеранів Афганістану та АТО, учасника бойових дій в Афганістані, голову Пологівської районної організації Української спілки воїнів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів) Михайла Петровича Малиша.

Державними нагородами відзначають воїнів-інтернаціоналістів за вагомий особистий внесок у розвиток ветеранського руху, мужність і самовідданість, виявлені під час виконання військового обов'язку, патріотичне виховання молоді та активну громадську діяльність. Саме такою людиною і є наш герой.

Це вже не перший орден, що присвоєно Михайлу Петровичу після участі у військових діях в Афганістані. Всі ці роки він активно відстоює права та захищає інтереси пологівських учасників локальних війн на територіях інших держав.

Власними силами організації, за його керування й було встановлено і пам'ятний знак у місті, присвячений мужнім воїнам, що полягли в Афганістані та інших локальних війнах. Відкрито його було у вересні 2003 року. Також Михайло Петрович є ініціатором встановлення пам'ятних дошок нашим героям-землякам, воїнам-інтернаціоналістам, які не повернулися живими з далекої країни, але назавжди залишилися у нашій пам'яті і у пам'яті історії.

Теплі зустрічі з дітьми. Кожного року перед Днем виведення військ з Афганістану Михайло Петрович разом зі своїми військовими побратимами вже традиційно відвідують навчальні заклади, щоб поділитися з молодим поколінням своїми спогадами. Передати свій досвід майбутнім захисникам країни. Воїни бажають дітям успіхів у навчанні, віри у свої сили, любові до своєї країни.

Список використаних джерел

1. Архівні фотоматеріали шкільного музею Пологівського НВК.
2. «Афганістан і досі нам болить: учні Пологівського НВК тепер знають більше про локальні війни» // Пологівські вісті.- 2017 р., 20 лютого.
3. «І знову трохи про Афганістан» // Пологівські вісті.- 2017 р., 02 квітня
4. «Нашого земляка нагородили державною нагородою» // Районка.- 2017 р., 20 лютого.
5. «Нам про Афган не можна забувати» // Пологівські вісті.- 2017р., 10 лютого.

6. «Урочисте відкриття меморіальної дошки пам'яті Ігоря Олександровича Глуценка» // Районка.- 2017 р., 18 лютого.

7. Чудновський О.В., Малиш М.П. Час обрав нас,- 1999р.,116 с.

ДВА СОЛДАТА – ДВІ ДОЛІ

Костиря Дарина Юріївна, уениця
Ганно-Опанлинського НВК I-III ступенів
Приазовської районної ради
Костиря Таїсія Іванівна

Війна... Це страшне слово, що обпалює долі цілих поколінь, проноситься чорним птахом над світом, забирає життя мільйонів людей, приносить горе, біль і страждання..

Ніхто не любить війну. Але протягом тисячоліть люди страждали й гинули, знищували інших, палили і руйнували. Завоювати, заволодіти, винищити, прибрати до рук – такі думки народжувалися в жадібних розумах тоталітарних вождів як у давні часи, так і в наші дні.

Одні нападають і грабують, інші захищаються і намагаються зберегти честь, гідність, свободу, незалежність. І під час цього протистояння кожен повинен показати все, на що здатен.

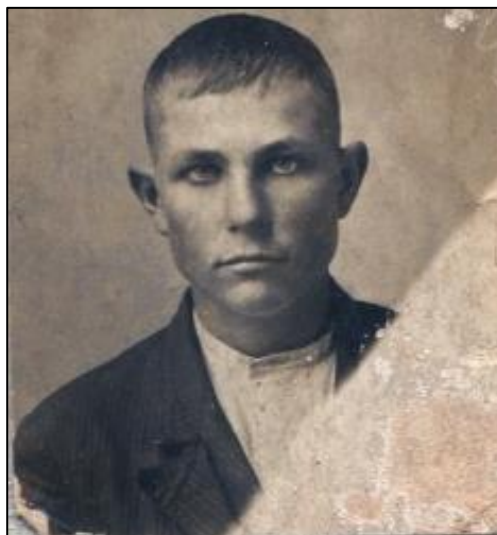
Німецько-радянська війна навіки залишиться в пам'яті нащадків і продовжувачів великого народу великої країни.

Чимало подвигів було здійснено солдатами. Молоді хлопці жертвували собою заради цієї довгоочікуваної Перемоги. Багато з них не повернулися додому, пропали безвісти або були вбиті на полях битв. І кожного з них можна вважати героєм. Адже саме вони ціною своїх життів вели нашу Батьківщину до Великої Перемоги. Солдати гинули, чудово розуміючи, що вони віддають свої життя в ім'я щастя, в ім'я свободи, в ім'я чистого неба і ясного сонця, в ім'я майбутніх щасливих поколінь.

Багато років пройшло з часів цієї війни, вирости нові покоління з тих пір, але пам'ять про неї залишається у наших серцях, тому що неможливо забути ті біль і страждання, що випали на долю наших дідів та прадідів, бабусь та прабабусь, як неможливо оживити загиблих у боях чи померлих від голоду під час найстрашнішої війни.

Пам'ять жива!

У нашій сім'ї теж свято зберігається пам'ять про дідуся, який юнаком пройшов крізь пекло війни і повернувся додому живий. Він хотів жити і вижив всім смертям на зло.

Білоконь І.Я., 1940 р.

Мій дідусь, Білоконь Іван Якович, народився 19 квітня 1924 року в селі Благовіщенка Куйбишевського району Запорізької області у селянській родині. Закінчив 7 класів місцевої школи, будував плани на майбутнє, мріяв про щасливе життя. Та коли юнакові виповнилося 17 років, розпочалася війна СРСР з нацистською Німеччиною та її союзниками.

Хлопець рвався на фронт, але у військовому комісаріаті відмовляли – він ще неповнолітній.

А нацисти уже топтали своїми брудними чоботами міста та села України, займаючи нові та нові території. На окупованих землях загарбники встановлювали свій режим, примушували людей працювати на себе. Юнаків і дівчат забирали на примусові роботи до Німеччини, де їх називали «остарбайтерами», тобто робітниками зі Сходу. Селян змушували виготовляти продовольство для німецької армії. Нацистська влада обмежила пересування людей з одного населеного пункту в інший, запровадила картки на продукти харчування. Мільйони людей гинули від навмисно спричиненого голоду. За найменший опір жителів міст і сіл масово розстрілювали. Села спалювали, нерідко разом із мешканцями [4].

Івана разом з іншими юнаками погнали на тяжкі роботи у Дніпропетровську область. Вони працювали на будівництві доріг, мостів, здійснювали перевізні роботи, очищали від снігу залізничні колії та шосейні шляхи, ремонтували пошкоджені ділянки шляхів сполучення, будували дамби тощо. Також брали участь в копанні протитанкових ровів, окопів та траншей, спорудженні ДОТів, ДЗОТів, а також інших конструкцій оборонного призначення.

Та через деякий час хлопцеві звідти вдалося втекти. Повертатися додому було небезпечно (вже вивозили молодь на примусові роботи до Німеччини), і він вирішив прямувати в кіровоградські ліси. Там познайомився з місцевими юнаками, і вже разом вони пробиралися до партизанів. У цей час на території України широко розгорнувся партизанський рух. Охочих воювати з окупантами в тилу ворога було багато. Так хлопці потрапили у Чорнолісівський лісовий промисел Чигиринського району Кіровоградської області, а там діяло партизанське з'єднання імені Ворошилова під командуванням І. Д. Діброва.

Це з'єднання з самого початку створювалося як один із засобів здійснення на практиці стратегічної диверсійної кампанії, яка в історичній літературі одержала назву «рейкової війни».

Підпільні групи під керівництвом командування з'єднання провадили велику роботу по мобілізації населення на боротьбу з окупантами, чинили диверсії та готували людей для поповнення рядів народних месників.

Партизанський загін, який налічував 1236 чоловік, переріс у з'єднання. На озброєнні партизанів було 1086 гвинтівок, 120 автоматів, 5 гармат, 43 кулеметів, 5 протитанкових рушниць, 289 пістолетів. До з'єднання входило ще 20 підпільних груп [8].

Розгром німецьких гарнізонів, штабів, поліцейських дільниць у Єлисаветградському, Новопраському, Знам'янському, Новогеоргіївському, Олександрійському та інших районах, розбирання залізничних колій біля Знам'янки, пуск ворожих ешелонів під укіс, визволення населених пунктів від фашистських загарбників – такі бойові сторінки історії цього партизанського

з'єднання. З червня по грудень 1943 року партизанами було підірвано 16 залізничних ешелонів, знищено майже 3 тис. німецьких солдат і офіцерів, звільнено від окупантів 14 населених пунктів області.

З'єднання партизанських загонів І. Д. Діброва було грозою для німецьких окупантів.

Івана разом з іншими юнаками зарахували до складу загону. Вони прийняли присягу, а наступного дня – перше бойове хрещення. Загін отримав завдання перехопити хліб, награваний у сусідньому селі. Партизани влаштували засідку і зненацька напали на обоз. Зав'язався бій. Месники з шаленою люттю били ворогів. Ошелешені німці відстрілювались, та було вже пізно.

Короткий, як постріл, бій скінчився перемогою партизанів. Загін з честю витримав екзамен на мужність і вміння воювати.

І потяглися нелегкі партизанські будні, повні тривоги та небезпеки. Новачків все частіше посилали на складніші завдання. Згодом це вже були обстріляні «бородачі». Дідусь Іван теж відпустив бороду і дав слово не голитися до повної перемоги...

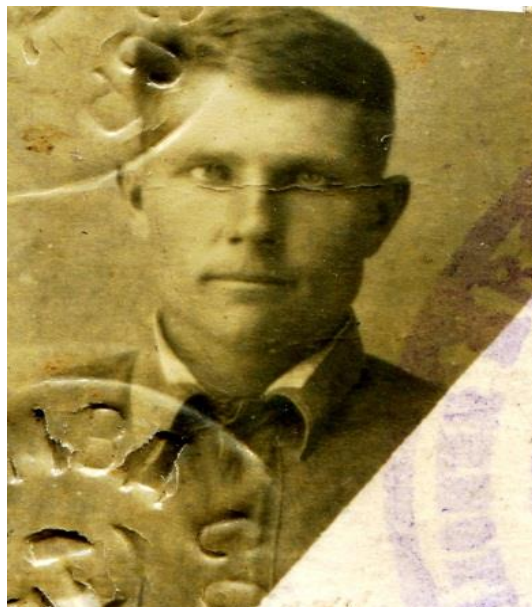
У пам'яті ветерана залишився ще один бій.

У грудні 1943 року партизанський загін отримав завдання зайняти важливий стратегічний пункт – залізничну станцію Знам'янка на Кіровоградщині. Німців взяли хитрістю, зненацька з'явившись у них в тилу. Розгублені фашисти здали свої позиції, а партизани до приходу передових частин Червоної Армії утримували вузлову станцію у своїх руках.

9 грудня 1943 року частини 18-го і 29-го танкових корпусів п'ятої гвардійської танкової армії, 6-ї і 110-ї гвардійських стрілецьких дивізій п'ятої танкової армії при взаємодії з партизанами Чорного лісу визволили місто Знам'янку. Військове командування високо оцінило дії партизанських загонів І. Діброва, М. Кришталея та інших командирів, які створили сприятливі умови для оволодіння частинами 5-ї гвардійської танкової армії (2-й Український фронт) містом та залізничною станцією Знам'янка (Кіровоградщина).

12 грудня 1943 року партизанські загоны, що діяли у Чигиринському районі, влилися до складу наступаючих частин 2-го Українського фронту і продовжили визвольний похід Європою.

Дідусь був зарахований до складу в/ч 252 Червонопрапорної Харківської стрілецької дивізії 324 стрілецький полк і брав участь у Корсунь-Шевченківській битві. Тепер уже гвардії червоноармієць Білоконь

Іван Якович служив ручним кулеметником у 36-ій гвардії стрілецькій дивізії 2-го Українського фронту. Унаслідок наступальних операцій, проведених на території Правобережної України в період із кінця грудня 1943 р. до квітня 1944 р. Червона

Армія оволоділа Правобережною Україною. Радянські війська підійшли до державних кордонів з європейськими країнами.

Іван Якович воював також на Дністрі, у Румунії, Угорщині і закінчив свій похід на березі Балтійського моря уже з нагородою – орденом Червоної Зірки [6, додаток 7]. У нагородному листі від 8 листопада 1944 року гвардії майор Добролюбов, командир 108 гвардійського стрілецького полку, вказав:

«Тов. Белоконь при наступлении на село Тисавержень 26.10. 1944 г. своим личным примером в бою увлекал за собой бойцов своего отделения на штурм села. В момент горячего боя в селе – пулемёт противника в одном из домов своим огнём мешал передвижению отделения вперёд, т. Белоконь быстро принял решение самому лично уничтожить пулемёт. Он скрытно подполз к дому и бросил 3 гранаты. Пулемёт и расчёт были уничтожены и отделение пошло вперёд... Сам лично тов. Белоконь уничтожил 1 ручной пулемёт и 3 фрица...» [5, 9].

Бойовий шлях юнака видався нелегкий, окроплений кров'ю. Дідусь був двічі поранений. 7 лютого 1944 року він отримав важке проникаюче поранення правої половини грудної клітини. На полі бою на лютому морозі пролежав кілька годин, перш ніж санітари знайшли його, врятувавши від смерті. Тривалий час він лікувався у госпіталі, рани довго не загоювалися. А вдруге від смерті юнака врятувала мама, Ганна Захарівна, яка, довідавшись про поранення сина, збрала продукти і добралася до госпіталю (де пішки, а де і попутнім транспортом). Мама доглядала сина, поки він не одужав. Потім юнак повернувся на фронт і продовжив воювати.

24 листопада 1944 року Іван Якович був поранений у ліве плече з пошкодженням кісток під час боїв за звільнення Румунії. І знову госпіталь, знову тривале лікування.

Нелегким було фронтове життя юнака, тим солодшою стала довгоочікувана перемога. Демобілізувався він у вересні 1945 року, отримавши медаль «За перемогу над Німеччиною», повернувся у рідне село Благовіщенка.

У мирний час дідусь закінчив курси бригадирів тракторних бригад у місті Молочанську і працював бригадиром тракторної бригади № 2 у колгоспі «Дружба», потім помічником бригадира до виходу на пенсію у 1974 році. Дідусь був справжнім господарем своєї землі, гарним і вмілим керівником. Адже його бригада регулярно здобувала перемоги у змаганні, а трактористи завжди сумлінно виконували свої обов'язки, не підводячи бригадира.

Іван Якович був одружений, виховав доньку і сина.

Та роки воєнного лихоліття ще довго залишалися в пам'яті ветерана і нагадували про пережите фізичним та душевним болем. Не залишала у спокої і сумна звістка про те, що його тато, Яків Петрович, зник безвісти взимку 1944 року, і його доля до цього часу невідома.

А народився Білоконь Яків Петрович 30 квітня 1893 року в с. Благовіщенка Куйбишевського р-ну Запорізької області у сім'ї державного селянина, українець. Працював робітником у одному з семи місцевих колгоспів. У 1920 році одружився з Ребро Ганною Захарівною. Молода сім'я отримала наділ землі для будівництва хати. За кілька місяців був збудований дім із саману та глини. Саме тут і проживала сім'я разом із 8 дітьми. Тільки в кінці 1950-х рр. вже дорослі сини

збудували новий дім у цьому ж дворі. Яків Петрович разом із сім'єю проживав на окупованій території в селі Благовіщенка з вересня 1941 р. по вересень 1943 р. Після звільнення села був мобілізований до народного ополчення, копав окопи, а потім брав участь у бойових діях по звільненню Томаківського р-ну Дніпропетровської області. Та сім'я дізналася про це тільки у 1985 році, коли у місцевій районній газеті були опубліковані пошукові дані загону юних слідопитів. Серед прізвищ інших жителів Куйбишевського району Запорізької області було і прізвище прадідуся. Нарешті з'ясувалося, що Яків Петрович Білоконь загинув 24 січня 1944 року під час Нікопольської операції та похований разом із 611 бійцями у братській могилі села Китайгородка Томаківського району Дніпропетровської області.

Та дідусь, Іван Якович, на жаль, цього так і не дізнався, бо 5 грудня 1980 року після тяжкої хвороби він пішов у вічність, залишивши про себе світлу пам'ять.

Війна спотворює життя будь-кого. Вона може знищити людину, стерти її ім'я, проте не в змозі викреслити її з пам'яті нащадків. Тому від кожного із нас залежить пошук та збереження достовірної інформації про минувшину.

«Пам'ять протистоїть нищівній силі часу», [сказав академік Д.С.Лихачов. Людина жива пам'яттю, і саме тому вона хоче залишити нащадкам нагадування про себе, про свої славні справи і ратні подвиги, а для нас, молодих, щоб ми не забули, хто і як боровся за нашу свободу і щастя. Ми в боргу перед тобою, солдате!

Живі пам'ятайте ... Пам'ятайте імена загиблих і тих, хто пішов від нас уже в мирний час. Пам'ятайте Перемогу, здобуту кров'ю і високим патріотизмом співвітчизників. Забути про це не дозволять реліквії, які свято зберігаються у багатьох сім'ях.

Ми – спадкоємці перемоги! Ми повинні оберігати мир. Ми не повинні забути цей страшний урок історії.

Пам'ять жива!

Список використаних джерел

1. Ємченко О. Ковпаківець. До 20-річчя нашої перемоги. /Прапор комунізму/. 1965 р.
2. Книга пам'яті України. Запорізька обл.: Куйбишевський район. Головна ред. кол.: І. О. Герасимов та ін. – Дніпропетровськ: Січ, 1995.
3. Саєнко В. Партизан, солдат, хлібороб./ Рідний край/. 23 лютого 2011р.
4. <http://narodna-osvita.com.ua/1324--18-chomu-vyna-zalishayetsya-v-pamyat-ukrayinskogo-narodu.html>
5. https://pamyat-naroda.ru/heroes/podvig-chelovek_kartoteka1500091535/
6. <http://ua-referat.com> \ Радянський солдат Другої світової війни.
7. <http://ukrhistory.com.ua/referaty/1092.html>
8. <http://okrain.net.ua/article/read/Partizanskij-Batja.html>
9. ЦАМО. Ф. 33, опис 690306, од. зб. 1019, № запису 46510653.

ІСТОРІЇ ТРЬОХ ЛЬОТЧИКІВ

Нікітенко Микита Вікторович, учень
Приазовської філії І-ІІ ст. ОНЗ Приазовська
СШ І-ІІІ ст. «Азимут»
Керівник: Гайдай Євген Олегович

В вересні 1943 року небо над невеличким селом Воскресенка Приазовського району стало справжньою ареною повітряних баталій, які розгорілись між німецькими зенітниками, що охороняли польовий аеродром, та радянськими льотчиками-винищувачами. Під час цього протистояння були підбиті три літаки та загинули двоє льотчиків, які знайшли свій останній притулок в приазовській землі.

Анатолій Якович Маслов народився в 1921 році в селі Винниківське Бесединського району Курської області. До війни проживав в місті Курськ, звідки і пішов до армії. Проїшовши навчання в 6-му Окремому навчально-тренувальному авіаційному полку, Анатолій Якович в травні 1943 року потрапив в 298-й винищувальний авіаційний полк. Цей підрозділ в серпні 1943 року було реорганізовано в 104-й гвардійський винищувальний авіаційний полк легендарної 9-ї гвардійської винищувальної авіаційної дивізії, яку в 1944 році очолив майбутній тричі Герой СРСР Олександр Іванович Покришкін.

Під час наступу на Мелітопольському напрямку льотчики 104-го ГВАП здійснювали по 3 бойових вильоти на день. Винищувачі виконували завдання з прикриття наступаючих наземних військ, розчищення повітряного простору від літаків противника, розвідки і штурмівці німецьких і румунських частин, які зайняли оборону на річці Молочна.

18 вересня 1943 командир 104 ГВАП Герой СРСР гвардії майор Володимир Григорович Семенішин поставив перед льотчиками бойове завдання: провести повітряну розвідку сил противника на підступах до міста Мелітополь і укріплень лінії Вотан на р. Молочна. Сам Володимир Григорович вилетів в парі з майбутнім Героєм СРСР гвардії лейтенантом Михайлом Степановичем Лиховодом. Під час бойового вильоту льотчики виявили колону з 15 німецьких автомашин, яка рухалась по дорозі від селища Нововасилівка в сторону села Південного (сьогодні це територія Приазовського району). В середині йшов бензовоз, в інших вантажівках їхали солдати. Лейтенант Лиховод на своїй Аерокобрі атакував колону і першою ж чергою підпалив бензовоз. Дві машини, які йшли позаду, не встигли зупинитися і в'їхали в палаюче полум'я. Під час цього нальоту загинуло близько 43 німецьких солдатів. [8].

Пара льотчиків на літаках Белл Р-9 Аерокобра, веденим в якій був старший сержант Анатолій Якович Маслов, 18 вересня 1943 року поверталася на аеродром, коли помітила скупчення німців біля с. Воскресенка Нововасилівського району.

Зі спогадів Геннадія Васильовича Ворошилова, на той момент гвардії старшого сержанта 104-го гвардійського авіаційного полку, очевидця загибелі А.Я. Маслова:

«... Особливо треба відзначити подвиг льотчика Анатолія Маслова.

Одного разу, повертаючись з бойового завдання, Анатолій зауважив, як до одного села, назви якого, на жаль, не пам'ятаю, - під'їхали на машинах німецькі факельники і почали підпалювати будинки. Не роздумуючи ні хвилини, хоча пального в баках залишалося тільки щоб дістатися до аеродрому, Анатолій різко спікірував і з близької відстані почав розстрілювати німців з кулеметів.

Село було врятовано. Однак Анатолій не вберігся, його збили, і він загинув. Після звільнення села жителі з почесними поховали героя ...»

Зі спогадів Миколи Івановича Кононенко з книги В.І. Кононенко «Дорого додому ...»:

«Добре пам'ятаю день 19 [18] вересня 1943 року. Летять два літаки. Низько, майже торкаються землі. Метрів п'ятдесят над землею. У селі тоді стояли німецькі зенітки. А гармати стояли в провулку Садовому, а одна – там, де будинок Лактіонових. Німці з обслуги якраз відпочивали, вірніше, грали в футбол. Але вартовий не стежив за футболістами – він спостерігав за обрієм.

Як тільки помітив радянські літаки, дав сигнал своїм. Німцям вдалося збити один літак. Той прямо зарився в землю майже на метр вглиб... » [5].

Літак і тіло льотчика розірвало на частини. Двигун вилетів і впав в декілька метрах. На місці загибелі був знайдений планшет, який місцеві жителі зберегли і пізніше передали військовим. Останки льотчика поховали на місцевому цвинтарі.

У 1966 році вчителька Воскресенської школи Максименко Надія Григорівна разом зі своїми учнями зуміла розшукати сестру льотчика – Абраменкову Аллу Яківну, яка двічі приїздила на могилу до брата. Старша сестра Анатолія – Віра Яківна, пройшла всю війну і повернулася додому, а їх батько – Яків Петрович, загинув на фронті.

Навесні 1967 року останки 17 воїнів, в тому числі і старшого сержанта Маслового, були перенесені до Братської могили в с. Воскресенка [7]. Саме там знайшов свій останній притулок відважний льотчик-випробувач. На честь Анатолія Яковича Маслового в селі Воскресенка названа вулиця.

Братська могила в с. Новомиколаївка. Історія друга. Льотчик Костюшко. Останки цього льотчика сьогодні покояться в могилі в с. Новомиколаївка Приазовського району. Про долю цієї людини практично нічого не відомо, і вся наявна інформація заснована на спогадах місцевих жителів Нелі Хрипченко і не підтверджена документально.

Восени 1943 року в районі села Новомиколаївка впав радянський літак. Льотчик на прізвище Костюшко загинув. Його поховали місцеві жителі на старому

кладовищі. На могилі був встановлений пам'ятник. В кінці 1960-х років останки льотчика перенесли в центр села. Коли була розкрита могила, там, крім кісток, було виявлено кулі, інші металеві предмети, останки одягу і льотного шолома [9]. Сьогодні прах льотчика покоїться в центрі села Новомиколаївка. На могилі встановлено пам'ятник.

В селі Воскресенка на честь льотчика Костюшко названа вулиця.

Історія третя. Палаючий Як. Аркадій Михайлович Лодвіков народився в 1920 році в селі Старошешмінськ Нижньокамського району республіки Татарстан. До війни проживав в місті Кіров. Служив в 611-му винищувальному авіаційному полку. За роки війни нагороджений двома Орденами Червоного прапора, орденом Червоної Зірки, двома Орденами Вітчизняної війни II ст., Медалями «За оборону Кавказу», «За звільнення Белграда», «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.».

Його історія стала широко відома завдяки книзі «Бачу противника!» полковника авіації, уродженця Гуляйпільського району, Миколи Федоровича Ісаєва.

Аркадій Михайлович Лодвіков за свою службу в 611-му ВАП неодноразово стикався з серйозними труднощами, і уникнути смерті йому вдавалося лише якимось неймовірним дивом.

16 лютого 1943 року в повітряному бою літак старшого сержанта Лодвікова отримав 17 пробоїн, був пошкоджений бак з маслом. Але, не зважаючи ні на що, відважний льотчик зумів дотягнути до аеродрому і благополучно приземлитися.

17 квітня 1943 року Аркадій Михайлович під час бою над мисом Мисхако на «Малій землі» був важко поранений. Його права нога була побита осколками. Літак був підбитий. Льотчик вистрибнув з парашутом і приземлився на передньому краї, буквально в окопах, знову дивом уникнувши смерті.

День 18 вересня 1943 року став одним із найскладніших в житті лейтенанта Лодвікова. Саме тоді його Як-1 був збитий в небі над Воскресенкою.

Зі спогадів Миколи Івановича Кононенко з книги В.І. Кононенко «Дорого додому ...»:

«А десь години через півтора летять ще два літаки ... В одного з них також поцілів фашистський снаряд. Він впав в лісосмузі між Воскресенкою і Іванівкою. Льотчик намагався сховатися в густих заростях лісопосадки, але там ховалися селяни. І воїн, щоб не накликати біди на ні в чому не винних людей, здався німцям ... » [5] Цим льотчиком і був Аркадій Михайлович Лодвіков.

Вранці 18 вересня група з чотирьох літаків Як-1 611-го винищувального авіаційного полку вилетіла на розвідку позицій противника по лінії Чернігівка-Нововасилівка-Приазовське. Ведучим першої пари був командир 2-ї ескадрильї лейтенант Лодвіков, другої пари – лейтенант Володимир Степанович Корольов. Саме він побачив, як в наслідок щільного зенітного вогню німців в небі над Воскресенкою літак Аркадія Михайловича загорівся, перекинувся і, димлячи, вривався в землю. Розкритого парашута льотчик не помітив, і саме тому в полку навіть не сподівалися на те, що льотчик залишився живим.

З книги «Бачу противника!» Н.Ф. Ісаєва:

«... Повертаючись з розвідки, він помітив на хуторі Воскресенка ворожі бронетранспортери. Знизивши швидкість, відсунувши ліхтар кабіни і накренивши літак, щоб краще бачити ворога, Лодвіков почав рахувати фашистські машини. В цей час в винищувач поцілили зенітні снаряди: пролунав удар в праву площину, в кабіну полихнуло полум'я. При відкритому ліхтарі і думати не доводилося про те, щоб збити полум'я ковзанням. Лодвіков розстебнув прив'язні ремені, перевалився через лівий борт машини, відштовхнувся ногами від фюзеляжу палаючого винищувача, витягнув кільце парашута. Ривок при розкритті парашута був таким, що у Лодвікова зірвало рукавички, а з рукавичками і шкіру з обох кистей. Приземлився у відкритому полі. Погасити парашут руками вже не міг, лейтенанта волокно по стерні, по борознах, поки не вдалося зачепити стропи парашута ногою. Зопалу він зумів приборкати парашут, добіг до лісопосадки, пробіг її наскрізь...думаючи тільки про те, як забратися подалі від місця приземлення, сховатися від фашистів, але, незабаром, знесилений впав. Він чув шум машини, що під'їхала, голоси і кроки гітлерівців, намагався встати, дотягнутися до кобури – і не зумів. Його взяли під руки, поставили на ноги, зняли ремінь з пістолетом, нашвидку обшукали кишені льотної комбінезона, потягнули до машини. Оглянути кишені лодвіковської гімнастери гітлерівці не здогадались ...

В хуторі Воскресенка Лодвікову зробили суху марганцеву перев'язку обох кистей рук і обпаленої ноги. З хутора знову кудись повезли. Виявилось, в Мелітополь. На околиці міста фашисти розмістили бронетранспортери, а Лодвікова завели в напівпідвал одного з будинків. Почалося бомбардування. Німці зникли, лейтенант насилу вибрався на вулицю, побачив, як наші Пе-2 пікірують, бомблять залізничну станцію. Лейтенант намагався сховатися в підвалі, але, як тільки скінчилося бомбардування, за ним прийшли ... На цей раз Лодвікова відвезли в село Веселе, за п'ятдесят кілометрів від Мелітополя, помістили під наглядом солдата в будинку місцевої жительки. Господиня будинку нагодувала Лодвікова, як маленького, з ложки молочною кашею, тихенько розпитала, хто він і звідки, як потрапив в полон.

- У мене є документи, їх треба заховати, – сказав лейтенант.

- Дочку пришлю, як зручно буде. Довіртеся їй.

Увечері, коли Лодвіков лежав на підлозі, а солдат, що його охороняв, розмовляв з приятелями, в хату заглянула молоденька дівчина, дочка господині. Лодвіков попросив взяти з лівого нагрудної кишені гімнастери партійний квиток, фотографії батька і матері, передати їх, що б не трапилося з ним самим, командуванню радянської частини, яка першою увійде в Веселе. Дівчина обіцяла надійно заховати документи, пішла...

Лодвікова тричі допитували поганою російською мовою офіцер у звичайній армійській формі. Лодвіков відповідав, що "покликаний із запасу, на фронті знаходиться всього кілька днів, не знає ні номера своєї частини, ні прізвища її командира. Свого справжнього прізвище і звання не сказав.

Лейтенанта відправили не в гестапо, а в тюрму міста Кривий Ріг: у Лодвікова почалося гноїння ран, піднялася температура, він марив. З в'язниці «безнадійного» переправили в табір для військовополонених. Це і врятувало

Аркадія. У таборі був лазарет з медичним персоналом з військовополонених. Вони вилікували пілота.

У таборі Лодвіков зустрів ще двох льотчиків. Одним з них виявився той самий капітан Олексій Машенкін, що колись «вивозив» Лодвікова на Як-1. Другим був Володимир Панажченко. І Машенкін, і Панажченко теж були збиті далеко за лінією фронту, теж сильно обгоріли і ходили в лазарет на перев'язки. 15 жовтня зі всіх трьох зняли пов'язки, і почали посилати їх рити окопи і траншеї. Тоді-то Лодвіков, Машенкін і Панажченко змовилися бігти, і 23 жовтня, вночі, вчинили втечу. Вони випросили в одному з будинків цивільний одяг, переодяглися. Хоча і вдалося льотчикам цілу добу ховатися, але наступної ночі, вже поблизу передової, всього в якихось ста метрах від позиції радянських військ, їх оточили шестеро фашистських солдат, побили і повернули в табір. На наступний день полонених загнали в теплушки, повезли в Шепетівку, а з Шепетівки перегнали в місто Славути. Звідти в ніч на 4 січня кілька груп військовополонених все ж втекли. Група, в якій знаходилися три офіцери з стрілецької частини, а також А. Лодвіков, А. Машенкін, В. Панажченко, Ю. Осипов – штурман з Пе-2, пішла з табору першою. Їй пощастило: під кінець ночі втікачі дісталися до села Ногачівка, де їх нагодували і відправили в партизанський загін, де Лодвікова призначили другим номером станкового кулемета... 15 січня партизанське командування переправило льотчиків через лінію фронту...» [4].

Аркадію Михайловичу пощастило. Після безлічі пригод, лише дивом уникнувши смерті в небі над Воскресенкою, а пізніше – в таборах для військовополонених, він повернувся в рідний 611-й винищувальний авіаційний полк. Перемогу він зустрів, перебуваючи на австрійській землі, в комуні Мюнхендорф.

Після війни Аркадій Михайлович, як і мільйони інших Героїв тієї страшної війни, демобілізувався і повернувся до мирного життя. До середини 1990-х років проживав в місті Усинськ, де працював в тресті «Усинськстрой». Далі його шлях, нажаль, прослідити не вдалося.

Прошло вже майже 75 років після подій, які розгорнулись в небі над селом Воскресенка. Але й сьогодні пам'ять про льотчиків зберігають місцеві жителі. Історії трьох льотчиків згадують на уроках та виховних заходах, присвячених подіям Другої світової війни. Їх імена звучать під час святкування Дня перемоги і Дня визволення селища. Матеріал про цих героїв дбайливо зберігає бібліотекар Воскресенської сільської бібліотеки Коломінченко Людмила Григорівна (Рис.7). Саме завдячуючи таким людям наступні покоління матимуть змогу дізнатись історії героїв тієї страшної війни.

Список використаних джерел

1. Гадай Е. О. Аэрокобры в небе Воскресенки / Евгений Олегович Гадай. // Приазовская новь. – 2017. – С. 2.
2. Жирохов М.А. Битва за Донбасс. Миус-фронт. 1941–1943 / Михаил Александрович Жирохов. – Москва: Центрполиграф, 2011. – 352 с.
3. Инструкции по воздушному бою истребительной авиации (ИБИА-45)
4. Исаенко Н.Ф. Вижу противника! / Н.Ф. Исаенко. – Київ: Политиздат, 1981.

5. Коваленко В.І. Дорога додому: Образки до історії села Воскресенка та рідного краю / В. І. Кононенко. – Київ: Арт Економі, 2011. – 156 с.
6. Покрышкин А. И. Тактика истребительной авиации / А. И. Покрышкин. – Новосибирск: Издательский Дом «Сибирская горница», 1999. – 392 с.
7. ОБД «Мемориал» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.obd-memorial.ru>
8. Общедоступный электронный банк документов «Подвиг Народа» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: (<http://www.podvignaroda.ru>)
9. Спогади мешканки с. Нововасилівка Н. Хрипченко, записані М. Нікітенко. – 2017 р.

ЇХ СЛАВА НЕ ЗГАСНЕ...

Кузенкова Поліна, Шишманова Софія,
учениця Мелітопольська ЗОШ №7
Мелітопольської міської ради
Керівник: Іванюк Олена Петрівна

Мелітопольська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №7. Шкільний музей «Юні захисники Батьківщини». Широка простора зала. На стінах фотографії хлопців та дівчат, які захищали нашу Батьківщину у роки Другої світової війни. У роки війни їх було майже 60000. Іще вчора вони запускали паперових зміїв, розв'язували шкільні задачі. А вже сьогодні – побачили близько смерть і не втекли, а стали солдатами. Солдатами, у яких вкрали дитинство, які пройшли всі муки Аду, страждання, жорстокість, біль. Як склалася їх доля?

Ми розкажемо вам про нашого земляка Віктора Антоновича Прокопова – сина полку, який і заснував наш шкільний музей «Юні захисники Батьківщини».

23 жовтня 2017 року шкільному музею «Юні захисники Батьківщини» виповнилося 20 років...

Народився Віктор Антонович Прокопов у 1930 році в селі Приазов'ї Приазовського району Запорізької області. Його батько Антон Іполитович та мати Прокопова (Ковальова) Марія Захарівна були селянами, все своє життя працювали на землі. З 1932 року батько працював на хімічному заводі у місті Алчевську Луганської області, де Віктор Прокопов почав навчання у 1 класі.

Після смерті батька його родина поїхала на рідну землю у місто Мелітополь, Запорізької області де він продовжив навчання у школі. Навчання перервала війна, фашистська орда напала на нашу рідну Батьківщину.

Перший день війни застав сім'ю Прокопових у Мелітополі. Це було 22 червня 1941 року. Вранці маленький Вітя вийшов на вулицю, його вразила тиша, навіть діти не гралися на дворі. Він побачив понурі, сумні обличчя перехожих. Людей було мало. Важко зрозуміти настрій людини в цей момент. Пізніше хлопець дізнався, що чутки про війну просочилися через радіоприймач, але люди ще не

вірили, сподівалися, чекали. Лише опівдні офіційно оголосили про початок війни. Біля репродуктора на вулиці товпилися люди, слухаючи оголошення уряду. Почався страшний час війни.

Десь о першій годині дня, за обіднім столом, старший брат Віктора Микола заспокоював матір, яка плакала. Поговорити не вдавалося, на душі було важко. Віктор спитав у брата про те, що трапилося. Микола відповів, що буде ще важче й махнув рукою. Весь день Віктор не міг нічим займатися, не знав, що робити. Так похмуро й сумно скінчився цей день. Радощів було мало, вірніше, їх зовсім не було.

Почали з'являтися повідомлення в пресі і по радіо про військові дії, розради було мало. Хіба можна було заспокоїтись, коли чуєш про звірства фашистів на рідній землі? Але ровесники та ровесниці Віктора настільки любили свою Батьківщину, що не на мить не сумнівались у перемозі рідної армії над фашистською Німеччиною.

Саме в цей період в дитяче серце закралася думка про знищення німців власноруч. Для війни він був ще малий, але думками був там, на фронті, в боях із фашистами. Війна наближалася до Запорізької області, з гіркотою всі сприймали повідомлення про залишені нашими військами міста й села. Але юні хлопці й дівчата ні на хвилину не сумнівались у знищенні ворога.

А війна дійшла до Мелітополя.

Десь в 20-х числах серпня 1941 року в місто Мелітополь ввійшли війська генерал-лейтенанта А.К.Смирнова, командуючого армією. Пошарпані частини повинні були відпочити, набратися сил для нових бойових дій. Але назвати це відпочинком навряд чи можна, бо кожного дня були польові навчання. І офіцери, і солдати ввечері приїжджали стомлені і майже одразу йшли спати.

На квартирі Прокопових оселились два офіцери. Вони були

набагато старші за Віктора, але це не завадило їм стати товаришами. Справа в тому, що хлопець у той час непогано грав і співав. «А почалося все з музики, вона привела мене, одинадцятирічного хлопця, до лав Червоної Армії» [4].

Кожного вечора солдати просили його заграти й заспівати свої улюблені пісні, і він охоче це робив. В цей час офіцери згадували свій дім, рідних. Пісні заспокоювали їх. Пізніше, за проханням Віктора, його брали на польові стрільби, давали потримати бойову зброю в руках.

Так минав один день за іншим. Він потоваришував із солдатами та офіцерами частини, а вони – поважали його. Як би склалася його доля у майбутньому?

– Візьміть мене воювати! Я стрілятиму німців і буду грати вам на баяні.

– Ого, як завернув, – засміявся лейтенант.

Але хлопець не відступав. Він сказав, що обов'язково відпроситься вдома. І насправді, наговорив матері, що дітей розстрілюють німці, що іншого виходу немає, тільки йти у солдати.

Ввечері прийшов Віктор до лейтенанта разом з матір'ю. Вона думала, що відмовить Віктора, але все склалося так, як задумав син. Марія Захарівна переконалася, що бійці по-справжньому полюбили хлопчика, що зможуть замінити йому померлого батька, тому дала згоду віддати сина до армії. «Може так найкраще» – думала жінка у відчаї.

Так і пішов Віктор з відступаючими бійцями. Він вже без запинки називав командира, як і всі інші, «Товариш лейтенант». Але не склалося воювати разом із своїми товаришами – його евакуювали з оточення на літаку разом з пораненими, як малого за віком. У цей час Віктор і прийняв свій перший бій з фашистами. Це оточення Віктор Антонович згадував з хвилюванням.

А далі передавали його з одної військової частини в іншу, доки не опинився у місті Туапсе в ПВВ Чорноморського флоту під командуванням командира артзенітного дивізіону старшого лейтенанта Логинова М.Ф., комісара Ковальчука та старшини Понасенко Н.Н.

Віктора перевдягли у морську форму та почалася повсякденна фронтова робота з охорони Туапсинської військово-морської бази, куди проривалися фашистські загарбники. Саме тут вихованець зенітників, чорноморець Прокопов Віктор, пройшов справжнє бойове хрещення.

Спочатку Віктор доставляв до батареї паклю, носив командирові та штабістам солдатську кашу, вчився стріляти зі зброї, зокрема з автомату.

Бійці і командири помітили в хлопцеві відвагу, кмітливість і не абияку сміливість. Особливо це проявилось, коли фашисти починали кидати на батареї запалювальні бомби - «хлопавки» - так називали їх зенітники. Доки ці ворожі «гостинці» не вибухнули, їх хлопали і жбурляли в урвище. Юний матрос, нарівні з бувалими солдатами, сміливо знешкоджував перевіреним способом запальниці.

А фашисти не вгамовувались.

У небі над Туапсе щодоби нависало від 20 до 120 ворожих літаків. Всі вони не милувалися краєвидами Кавказу, а скидали на зенітників смертоносні вантажі – авіабомби. Осколки від них часто-густо розривали лінію телефонного зв'язку. І саме тоді, коли дорослим не вдавалося проникнути непомітними до розриву проводів, йшов на небезпечну операцію юнга, і завжди успішно справлявся з поставленим завданням - відновлював телефонний зв'язок між батареями та командним пунктом, підносив снаряди та інші боєприпаси. Віктор Антонович до теперішнього часу вважав ці обов'язки звичайними для кожного бійця, хоча сам був досить молодим.

Багато пам'ятних епізодів згадував Віктор Антонович, але найпам'ятнішими епізодами для нього були такі.

Настала осінь 1942 року. Німці пробивалися до міста Туапсе, щоб захопити воєнно-морську базу і вийти у Чорне море. Місто Туапсе мало велике значення для наших військ. Всі бойові одиниці для Кавказу йшли через невеликий порт. Німці знаходилися у 4 кілометрах від Туапсе. Військові частини та підрозділи відбивали натиск німців, але місто неможна було здавати, а тут іще й бомбардування з повітря. Місто постійно оборонялося. Морем доставляли грузи для Кавказького фронту.

Готувалася операція відбиття фашистів подалі від міста. Відправляли розвідників, щоб підготувати прорив на цій ділянці фронту. Але все було марно – або розвідники не поверталися, або приходили ні з чим, заважали засади, німців, які ховалися серед лісу та гірських масивів. У цей важкий час командування 73 полку ПВО Чорноморського флоту запросило Прокопова Віктора до столу, де була розгорнута карта. Командири показали йому частину фронту та сказали, що потрібно пробратися туди та засікти засади німців. На підготовку завдання Віктору дали дві доби. Готували його офіцери роти розвідників. Віктора вчили тонкощам розвідника, оберігали, давали батьківські накази. Його підготовка закінчилася і він був готовий до виконання бойового завдання. Вдягли його у звичайний старенький одяг, дали шиту сумку, сказали, що на тому полі раніше вирощували картоплю. Перед ним було поставлено завдання - збирати на полі картоплю, цибулю, але не поспішати, щоб був час простежити, чи не з'являться німці у чагарнику. Навіть наказали побігати по полю за пташками, покидати в них камінцями, розважатися, як звичайний хлопчина (у той час Віктору було всього 12 років).

Група матросів провела Віктора до передової, його іще раз проінструктували щодо завдання, пояснили поведінку та побажали щасливого повернення. Ось він залишився на одинці, моторошно стало на душі та страшно. Коли він дістався до місця стало трішки легше. Треба було не забути, що «збирання овочів» потрібно було закінчити за 2-3 години. Годинника не було. Тільки сонце могло підказати. Цього його навчили розвідники, які готували до завдання. Він все виконав, і вже відчував, що треба повертатися. Коли хлопець дістався з передової, скотився в окоп. Віктора підхопили друзі, наче не бачили цілу вічність.

Командири теж чекали на Віктора. Хлопчик доповів про повернення із завдання. Його посадили відігріватися та випити чаю, поряд з ним сів лейтенант та задав декілька питань. На один з них Віктор відповів, що не бачив німців, але відчував, що за ним слідкують, особливо це відчувалося спиною. Так воно і було. Всю розмову слухали старші офіцери, вони запросили моряка до столу з картою. Показали на карті ті місця і попросили розповісти, де він відчув ворога.

Вночі група розвідників знову пішла на завдання і не тільки виявила, а й знешкодила засаду. Шлях був вільний. Коли ця ділянка була розчищена від ворога, Віктор був нагороджений першою нагородою за виконання бойового завдання, а медаль «За бойові заслуги» – це була його радість та гордість. Незабаром Віктору було присвоєно звання старшого червонофлотця.

Якось доручили Віктору доставляти пошту для бійців дивізіону. Виїхав він на завдання з шофером рядовим Булгаковим. Туди доїхали швидко, бо порожніми добиралися, а от назад було складніше: у кузові лежали снаряди. Він розмовляв з Булгаковим про різне, а тоді - замовк. Але шофер не дав йому спокійно сидіти поруч. Він прохав його говорити, співати. Віктор, коли вже співав, поглянув раптом на Булгакова і охолов – той сидів за кермом з розплющеними і нерухомо скляними очима. Автомобіль мчав прямо до урвища. Віктор миттєво зрозумів про катастрофічну небезпеку і хотів самостійно крутнути кермо. Але тільки доторкнувся до нього, як Булгаков круто повернув кермо і автомобіль знову опинився на дорозі. Коли приїхали на місце, шофер після зупинки автомобіля відразу ж заснув і проспав близько дванадцяти годин.

Юнгу і рядового Булгакова врятувала пісня та пильність малого матроса, а перевезені снаряди допомогли зенітникам збити 26 фашистських стерв'ятників, що знайшли свою загибель від влучних обстрілів артилеристів 73 полку, де служив старший матрос Вітя Прокопов.

Любили бійці слухати музику і пісні юного моряка . Завжди під рукою був у нього баян. Він завжди пам'ятав пісні безіменних авторів і часто співав їх під власний акомпанемент:

Принесли мені в землянку посылку
І повіяло теплом
І забилося серце так палко
Коли згадав тихий дім
Адреса точна на пакеті
Там написане одне-
А чи Толі, а чи Колі,
Або Віті – все одно.

Коли співає, до деталей згадується бойовий і життєвий шлях. Великою радістю було для юного матроса, коли рідний дивізіон, після Туапсе погнав фашистів на захід і в 1943 році розташувався побатарейно біля залізничної станції Великий Утлюг та у селищі Новоданилівці нашого району. Поруч Мелітополь, поруч мати та сім'я. Юний матрос із трепетом у серці попросився в командира на побивку, а коли одержав дозвіл, то забув, що можна було під'їхати до Мелітополя якимось із автомобілів дивізіону – а він пустився пішки.

Мати, як побачила свого матросика з медаллю на формі, то зраділа, розгубилася і розплакалася. Вона притискала його до грудей, обіймала, цілувала.

Та не довго був він вдома. Через два дні Віктор знову займався бойовою роботою на батареї, знову його снаряди летіли в заклятих ворогів, гнали їх з нашої священної землі.

«Війна вимагала

граничного напруження сил і волі». - говорив Віктор Антонович. Коли наш дивізіон розташувався у Севастополі, я, разом з моряками своєї військової частини, брав участь у визволенні Крима та Севастополя і у 1944 році був нагороджений медаллю «За відвагу».

Після визволення Кримського півострова, командування дивізіону влаштувало Віктора у загальноосвітню школу, де разом з хлопцями та дівчатами він вивчав програму загальноосвітньої школи. Він був найстаршим у класі, у 1944 році закінчив тільки 3 класи.

Демобілізувався Віктор Прокопов у березні 1946 року. Матроська служба та матроська робота пробудили у хлопця любов до моря, тому юнга у 1946 році вступив до Євпаторійського морського училища. Після закінчення навчання був направлений до Естонського державного пароплавства, де плавав на кораблях закордонного напрямку.

Військове гартування завжди допомагало йому у нелегкій роботі. Він плавав по морях та океанах, але постійно мріяв про більш земну професію.

Прокопов Віктор Антонович після служби повернувся у Мелітополь, вступив до училища культури, а потім до вечірньої школи. Життя навчило його боротися з труднощами та багато працювати. У 1950 році він опанував шкільну програму трьох класів за рік та отримав атестат середньої освіти.

У 1951 році - став студентом Мелітопольського педагогічного інституту. Нарешті його мрія здійснилася! Чи варто казати, що навчався він з натхненням та радістю? Все подобалося Віктору: і фах вчителя російської мови та літератури, і можливість працювати з дітьми, яких він дуже любив та розумів. Віктор Антонович 42 роки свого життя віддав вчительській праці [5]. Працював вчителем у Запорізькій, Житомирській та Вінницькій областях. Одружився. Виховував трьох синів та доньку.

Незабаром він переїхав у місто Нижньовартовськ Тюменської області разом із сім'єю. Сибірське місто стало для нього рідним. Працював він там вчителем історії у ЗОШ №19. Директор школи доручив Віктору Антоновичу заснувати «Зал бойової слави» і у 1986 році він був відкритий. Але на цьому не зупинився Віктор Антонович і вирішив відкрити шкільний музей «Юні захисники Батьківщини». Отримавши дозвіл директора школи, він почав нелегку працю та через три роки музей був відкритий.

Після виходу на пенсію Віктор Антонович повернувся з родиною у рідний Мелітополь. У 1997 році, з допомогою міської ради ветеранів, він став засновником музею «Юних захисників Батьківщини» у Мелітопольській ЗОШ №7. Прокопов Віктор Антонович передав шкільному музею десятки фотографій дітей, синів та дочок полків Другої світової війни. Він проводив зустрічі з учнями школи, розповідав про страшні часи війни, вчив дітей любити свою Батьківщину, поважати подвиги героїв війни, бути патріотами та захисниками своєї Батьківщини. 20 жовтня 2017 року шкільному музею «Юні захисники Батьківщини» виповнилося 20 років.

На жаль, Прокопов Віктор Антонович не дожив до цієї знаменної дати. Він помер 16 березня 2017 року.

Останні слова, які запам'ятали учні нашої школи, слова – побажання молодому поколінню:

«Якби мене спитали, чого я хочу та бажаю , я відповів би: щоб майбутнє покоління моєї рідної Батьківщини ніколи не відчувало жаху війни; щоб Вітчизна була заможною, могутньою та сильною; щоб народи були дружніми, доброзичливими, любили Батьківщину та ніколи не забували уроків історії, які випали на долю нашої Великої Землі.»

Список використаних джерел

1. Вокуев Н. Нам война оборвала детство/ Н. Вокуев// Тюменская правда. - 1990. – 22 ноября.- С.4
2. Маевская, Г. А. Верность [Текст]/ Г.А. Маевская .- Мелитополь: Издательский дом МГТ, 2001.-24 с.
3. Маевская, Г. А. Поэма о юнге: посвящается Прокопову В.А. [Текст]/ Г.А. Маевская.- Мелитополь: Издательский дом МГТ, 2010.-12 с
4. Павленко В. Пропахле порохом дитинство/ В. Павленко// Слово трудівника. - 1979. - №52. – 9 травня.- С.5
5. Палаючі серця безсмертні. <https://urok-ua.com/poshukova-robota-palayuchi-sertsya-bezsmertnih/>[Електроний ресурс]
6. Смолин В. Награда нашла героя/ В. Смолин//«Новости Приобья», 1992.- №93.- 25 листопада.- С.7

ГОРДІСТЬ НАШОГО КРАЮ

Гергец Катерина Володимирівна, учениця
КЗ «Успенівська загальноосвітня
школа І–ІІІ ступенів»
Гуляйпільського району
Кевіник: Алексєєва Елла Миколаївна

Успенівська земля багата на людей працюючих, талановитих.

Степ... Його сприймають по-різному. На одних він наганяє невідпорний сум і нудьгу. Для інших степ – навпаки, відрада, годувальник. У будь-яку пору року вирає він для них барвами: синім спалахом снігу, сліпучістю ранковою, весняною краплиною роси.

На лівому березі степової річки Янчул у другій половині вісімнадцятого століття виникла напіввійськова слобода, яка формувалась за принципом сотень. Спочатку в ці місця втікали селяни-кріпаки та гайдамаки, а в 1776-1780 роках починається переселення з Чернігівської, Полтавської і Київської губерній. Про те, що сюди потрапили переселенці з Чернігівщини, свідчить давня назва села – Чернявщина.

Нинішню назву Успенівка дістала значно пізніше, в той час, коли була заснована церква, храмовим святом якої було Успеніє Пресвятої Богородиці.

Славний Успенівський край своїми людьми – винахідливими, наполегливими та завзятими, людей творчої неспокоїної вдачі. Людей різних професій і спеціальностей, але всі вони обов'язково наділені рідкісним даром творчості, почуттям нового, умінням розширити межі звичного, вийти за рамки стереотипу.

Кажуть, щоб зрозуміти людину, треба обов'язково побувати на його Батьківщині, надихатись повітрям його дитинства. Ось і я дивлюсь в добрі очі цієї сивоскронької людини з стриманою посмішкою і нестримна радість переповнює мої відчуття гордості, що моїм односельцем є заслужений раціоналізатор України Валентин Юрійович Попруга.

Валентин Юрійович працював і в якості головного інженера колгоспу «Україна», і директором консервного заводу названого господарства, а головне, що я знаю його як просто добру, порядну людину, невтомного винахідника, раціоналізатора.

Винахідник і раціоналізатор – не професія, а покликання. Це прагнення поліпшити те, що було

створено колись, спроба зробити ще один крок на шляху розвитку технічного прогресу. На всіх етапах розвитку суспільства технічна творчість була джерелом прогресивних рішень, які підвищують конкурентоспроможність продукції, полегшують умови сучасного виробництва, роблять більш комфортним життя людини.

Валентин Юрійович – людина неспокійної вдачі, який і на пенсії не сидить склавши руки. І про щоб він не говорив, але завжди розмову переводить на свою улюблену тему про вдосконалення сільськогосподарських механізмів і машин.

Народився Валентин Юрійович 23 вересня 1942 року в селі Успенівці Гуляйпільського району Запорізької області. У 1959 році закінчив Успенівську середню школу. З 8-го і по 10-й клас вивчав сільськогосподарську техніку при Успенівській МТС. По закінченню середньої школи отримав диплом (з відзнакою) тракториста-комбайнера.

До 1960 працював трактористом, комбайнером тракторної бригади № 2 колгоспу «Україна». У 1960 році за рішенням загальних зборів цього ж господарства Валентин Юрійович був направлений на навчання до Мелітопольського інституту механізації сільського господарства на факультет інженерів – механіків сільськогосподарського виробництва. Інститут закінчив у 1966 році (з відзнакою) і був призначений загальними зборами колгоспників колгоспу «Україна» головним інженером господарства.

Звідтоді й до 1992 року Валентин Юрійович був беззмінно головним інженером рідного колгоспу. Паралельно із господарською діяльністю допитливий головний інженер вів активну раціоналізаторську роботу. У 1973 році йому присвоюється почесне звання «Відмінник винахідництва і раціоналізації СРСР», а в 1982 році – «Заслужений раціоналізатор України». В 1986 році він був нагороджений грамотою ВЦРПС, у 1974 і 1987 роках – Почесними грамотами Президії Всесоюзної Ради Науково-технічного товариства.

У 1990 році В. Ю. Попрузі присвоєно почесне звання «Відмінник винахідництва і раціоналізації по сільському господарству України». В 1991 році він був нагороджений Почесною грамотою за активну участь у раціоналізаторській роботі в районі та занесений на районну Дошку пошани.

У 1992 році Валентин Юрійович став директором консервного заводу з переробки сільгосппродуктів. Тут невтомний винахідник і раціоналізатор проявив на повну силу свою технічну творчість, адже завдяки старанням директора та його помічників тут встановили обладнання для отримання яблучного соку, тут консервували овочі в скляну тару, переробляли насіння соняшнику на олію. Його творча думка не знала спочинку.

На посаді директора заводу В. Ю. Попруга працював до виходу на пенсію.

Валентин Юрійович – людина комунікабельна, великий любитель шахів. Бо з давніх-давен наш народ високо цинив силу, спритність і мужність, вважаючи ці якості необхідною умовою людської цивілізації.

На спартакіаді керівників 1991 року в місті Приморську склад команди шахістів представляв В.Ю. Попруга, директор консервного заводу колгоспу «Україна», де за шаховим столом посів I місце.

У змаганнях з шахів серед ветеранів з метою залучення їх до громадського життя, урізноманітнення дозвілля та виявлення кращого шахіста, у 2010 році В. Ю. Попруга став кращим, здобувши першість у районі.

Свої творчі винаходи В.Ю. Попруга ніколи не тримає у собі, а активно ними ділиться з односельцями та жителями району.

Відвідують Валентина Юрійовича і учні Успенівської ЗОШ I-III ступенів, не забувають.

У його ювілей (у цьому році виповнилось 75), привітали квітами, а він розповів про свої винаходи та продемонстрував техніку їх застосування, а саме: розподільник зерна, знаряддя праці для огороду, та вітряка, який забезпечує світлом оселю господаря.

Учні із цікавістю слухали розповідь Валентина Юрійовича, а в думках уявляли себе такими ж винахідниками, такими ж ініціаторами, ентузіастами з технічного вдосконалення, бо розповідав з таким захопленням до своїх винаходів, до рідної землі, що коли виросте учнівство не забуде рідний край, рідну землю, визначиться з вибором майбутньої професії і буде примножувати та збагачувати рідну землю своїми талантами.

Враження переповнюють, а гордість за людей з якими живеш поруч нестримна. Де був би світ без винаходів? Чи можна уявити інновації без ідеї? Уявіть собі життя без музики, будинків, одягу, моторів і навіть без членороздільної мови! Таким був би наш світ без винаходів, які змінили хід історії.

В основі великих звершень є завжди найкращі ідеї, але, перш за все, є хтось, хто в змозі дати кращу інтерпретацію їх і зробити їх матеріальною і доступною дійсністю.

Час нікого не шкодує, у тому числі і Валентина Юрійовича. Переніс тяжкий інсульт, але не підкоряється ні часові, ні хворобам.

Список використаних джерел

1. Кушніренко І.К., Жилінський В.І. Успенівський слід: Сторінки історії Успенівської сільської ради, ТОВ «Україна» Гуляйпільського району Запорізької області. – Запоріжжя: Дике Поле, 2005. – 264с.

2. Кушніренко І.К., Жилінський В.І. Люди Гуляйпільщини: Бібліографічно-довідкове видання. – Запоріжжя: Дніпровський металург, 2004. – 224 с.

3. Кушніренко І.К., Жилінський В.І. Гуляй – Поле. – Запоріжжя: Дніпровський металург, 2007. – 410 с.

4. Кушніренко І.К., Жилінський В.І. «Чисті джерела». – Г.: Гуляйпільська друкарня, 1999. – 248 с.

5. Кушніренко І.К., Явон Л.І. Гуляйпільщина: 1965-1991 рік. – Запоріжжя: Дике Поле, 2007. – 196 с.

КОШОВИЙ ВЕСЕЛОЇ СІЧІ

Беляєва Анастасія Андріївна, учениця
Мирненської ЗШ І-ІІІ ступенів
Мелітопольської районної ради
Керівник: Сарана Юлія Василівна

Є люди, які в силу життєвих обставин, слабкості характеру – не витримують натиску повсякденності, зневіряються, втрачають смисл життя, здаються. І дехто взагалі доходить до того, що шкодує, що народився на світ божий...Але таких меншість. Більшість – все – таки знаходять у собі сили до кінця зберігати вдячність за те, що йому, обраного із нескінченного числа, було подаровано можливість вийти із п'їтьми, народитись. Зустрівши таку людину, придивляєшся, пробуєш зрозуміти: ну чим же вона відрізняється від інших? І зростом – нічого особливого, і з того ж тіста, що всі ми...

Слід визнати, що до таких людей навколишні ставляться не лише з особливою увагою, а й з особливими претензіями. Те, що пробачають собі, своїм кумирам не дарують ніколи. Головна різниця – в духовності. Пильнуючи своїх обранців, звичайні люди рідко зосереджуються на тому, який слід залишає по собі талант, що первинне в осмисленні його життя. Гадаємо, первинна все – таки ідея, яка, мов блискавка у захмарену ніч, раптом освітлює все навколо. І обраний не блукає наосліп, натикаючись на перешкоди, а чітко осягає, куди іти і що робити.

Петро Ребро...треба зізнатися відразу, не вистачає життєвого досвіду, щоб осягти його постать. В розумінні не просто репрезентувати його, як «нашу гордість і славу», а зрозуміти природу його таланту. Такі люди з таким духовним космосом, як Петро Ребро, не могли жити без Батьківщини з усіма її складовими – до найбуденніших...Спрага Вітчизни них така ж природна, як потреба любити, мати сім'ю, грати. Така ж, навіть більша. Бо без Вітчизни втрачає смисл і вирощування саду, і пісня стає гіркою. І якби вони народилися на Місяці чи навіть на Марсі, а Доля закинула їх на запорізьку землю, вони б неодмінно приросли до неї серцем і назвали матір'ю...

На етапі духовного національного відродження упродовж минулого десятиріччя незалежності України створюються сприятливі умови для повернення нашому народові істинних наукових і культурних надбань, яскравих непересічних постатей, фундаторів освіти, науки і культури.

19травня 2017 році Україна святкувала 85-річний ювілей Петра Павловича Ребра (1932-2014), державного і громадського діяча, поета і письменника(Дод.10). Важко сказати, в якій із сфер діяльності П. Ребро залишив найпомітніший слід. Одне беззаперечне: він чесно і сповна служив українській справі, до останніх днів свого життя не полишав літературну діяльність на ниві відродження нації, утвердження рідної мови, культури в цілому.

На наш погляд, внесок П. Ребра у процес розбудови національної української культури, є не менш вагомим, і заслуговує на окрему увагу істориків.

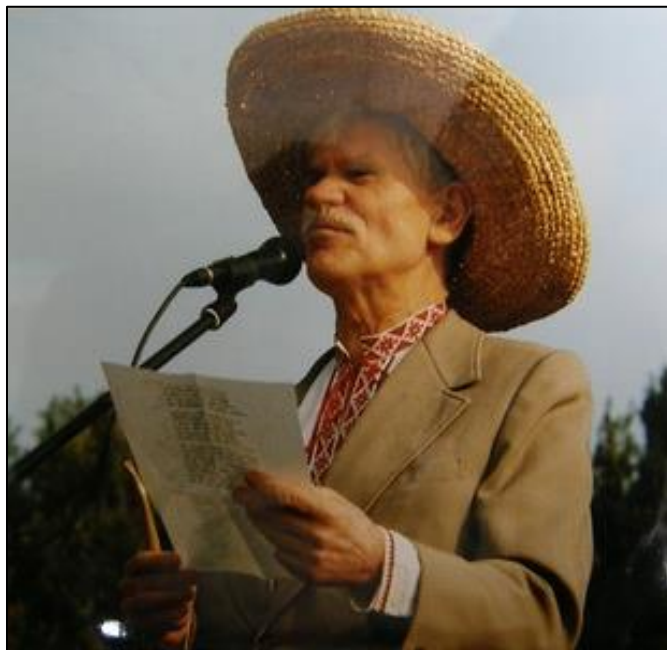
В анналах людської пам'яті надовго зберігаються імена тих особистостей, які своєю невтомною, подвижницькою працею збагачували вітчизняну культуру,

втілювали в життя прогресивні ідеї. До них належить і Петро Павлович Ребро, як людина непересічної долі.

У ранньому дитинстві повинні бути вже закладені геройські почуття, що налаштовують душу на подвиги любові й шляхетності. І хіба історія представляє мало прикладів героїв? Психологи стверджують: якщо не все, то надзвичайно багато важливого для майбутнього людини відбувається з нею саме в дитячому віці, коли формується її духовна «конституція». Для того, щоб проаналізувати особливості творчого шляху митця, заглибитись у його світогляд, художню манеру, треба знати звідки він вийшов, у якому оточенні ріс, які життєдайні джерела додавали натхнення.

Народився Петро Ребро 19 травня 1932 р. у селі Білоцерківка Куйбишевського району Запорізької області у родині хліборобів. Він вийшов з глибин запорозького козацького краю, його корінь у ньому, і саме тому в його творчості спостерігається постійний зв'язок поета із землею прадідів, дідів, батьків. Поет умів знайти яскраві барви і тони, характерні ознаки нашого непростого часу, цікавих сучасників і як художній літописець сучасної доби відобразити це у своїй творчості.

В «Антології дитячої літератури» читаємо: «Річка Берда, що тече на півдні Запорізького краю, невелика: посушливого літа води в ній, як то кажуть, горобцю по коліна. Та про неї у поета Петра Ребра збереглися яскраві, теплі спогади. На зелених берегах Берди промайнуло його дитинство: влітку ловив разом із друзями пічкурів, «драв» раків, слухав у заростях голосистих солов'їв, восени пік з хлопцями картоплю у вогнищах, взимку кравав ковзанами кригу».

Петро навчався в школі, як почалася війна. З'явилися ворожі мотоцикли і в Білоцерківці. Вдерлися фашисти в клуб. Троцили все. Книжки з бібліотеки повикидали через вікно на вулицю, в осінню грязюку. З вікон на той жах дивилися повні гніву людські очі. У передмові до ювілейної збірки П. Ребра «Ключі від веселки» подаються його спогади про ті драматичні події: «Вночі мені не спалося — все ввижалося, що книжки плачуть, голосять, кличуть на допомогу... До книжок я підібрався, коли смеркло, а потім побіг додому городами, ніби за мною гнався полк фашистів». Кого «визволив» з біди, я вже довідався вранці, коли розвиднілося а всю ніч просидів у кутку, під дерев'яним ліжком, чекаючи, що ось вдеруться німці й потягнуть за книги на розстріл. Потім їх читало все село. Це були казки К. Чуковського та переклади Шандора Петефі. Під впливом цих творів і сам почав складати вірші.

1949 року П. Ребро закінчив сільську десятирічку зі срібною медаллю. Любов до рідного слова, рідної материнської мови привела простого білоцерківського юнака на філологічний факультет Запорізького педагогічного інституту, по закінченні якого з дипломом з відзнакою відкрились перед ним таємничі обрії обраної на все життя справи, що б обіцяла на майбутнє не лише „кусень хліба”, а й багатогранне творче життя поета, гумориста, журналіста. Деякий час вчителював. Далі служив у війську. Туди з видавництва прислали примірник «Заспіву», першої книги поета.

Творча діяльність Петра Ребра, як поета та літератора, починається з 1950-х років. Його художня манера формувалась під впливом багатьох чинників і це знайшло своє відображення у його доробку. З 1955 року Петро Павлович перебував на різних посадах, працював учителем, журналістом, але, найважливіше – упродовж понад тридцяти років був організатором літературного руху на Запоріжжі — спочатку керівником літоб'єднання, а потім головою Запорізької обласної організації Спілки письменників України.

Свідченням еволюції творчої індивідуальності митця, його художнього світу стали збірки «Зозулин цвіт» (1989), «Острів Байди» (1999), «Моя Білоцерківка», «Помаранчевий сміх» (2006), «Козацькі жарти» у 13 книгах гумористично-сатиричні твори політичного спрямування, публіцистичні статті. Визначальну роль у цьому відіграли історичні події проголошення державної незалежності України, а також участь письменника у суспільно-політичному та громадському житті.

Кожен період творчості П. Ребра вирізняється художніми критеріями і принципами, відчуттям часу і простору, духовними покликами, стильовими ознаками, смисловими інтонаціями. Творчий голос поета еволюціонує під впливом нових, вищих ступенів свободи, забарвлюючись то громадянськими, то філософськими, то етичними, то інтимними мотивами, з часом трансформувались, набувши національно-патріотичного звучання.

Як митець, Петро Ребро жив труднощами і проблемами нашого сучасника, бо надихався його зверненнями і турботами, бо творив із синівською думкою про сучасне і майбутнє. Це компетентний і пристрасний, вдумливий оборонець нового. У своїй творчості він прокладав містки між славним минулим, тривожним сьогоденням і майбуттям. Він намагався повернути свого читача обличчям до історії, культури, мови, традицій рідного народу, закликає вберегти себе від духовного зубожіння.

Петро Ребро – художній літописець нашого часу. Уява у творах П. Ребра це осмислення буття. Крізь призму душі героїв, він розглядає складові проблем: добро і зло, життя і смерть, пам'ять і сенс буття, честь і слава, щастя і свобода, обов'язок і сумління..

Переважними в П. Ребра є теми любові до рідного краю, праці війни та її відголосків, історичного минулого, сьогоденного і майбутнього у багатстві їх проявів. Помітні пошуки народної душі допомогли відточити йому свою власну художню манеру, творчу індивідуальність. Про що б не писав Петро Ребро, завжди зримо чи в підтексті присутній запорізький край: чи то його славне історичне минуле, чи наше тривожне сьогодення, чи навіть майбутнє, яке він хоче бачити світлим для свого народу. Затворами Ребра можна укласти історію запорозького

краю, адже його творчий доробок починає свій відлік ще з 1950-х років. А, відповідно, на ньому знайшли свій відбиток як позитивні, так і негативні процеси розвитку нашого суспільства у другій половині ХХ ст.

Лірика П. Ребра — це художній простір, який він намагається розкрити нетрадиційно, з особливим сплеском емоцій. Тема запорізького краю повертається у творчості поета ще й такою гранню: Дніпро і Шевченко. У легендарній ріці, як у дзеркалі, відбилася вся історія України: і колишня козацька вольниця, і утиски царя Миколи, і уже сучасність, коли «до круч скелястих берегів прийшла бригада перша трудова». Про це йдеться у циклі сонетів «Дніпро з Тарасом розмовляв». І ті слова, з якими Кобзар звертається до нього, звучать актуально і перегукуються із сьогоденням. Письменник живе болями і проблемами нашого сучасника, він здається нам наче казак Мамай, переборює труднощі і співпереживає, осмислює славне минуле нашого народу з позицій сьогодення, і все це знаходить відбиток у його творчості.

Долю рідного краю П. Ребро пов'язує з нашим славним минулим. У циклі «Хортицьке віче» поет закликає зберігати пам'ять про запорозьких козаків, вберегти себе від духовного зубожіння. Він щиро вірить, що Хортиця буде жити «на радість людям, недругам назло». У циклі «Хортицьке віче» постає перед читачем історія запорозького краю, овіяна подвигами славних лицарів волі, де події сивої давнини переплітаються з сьогоденням, докоряючи невдячним нащадкам козаків — запорожців за історичне безпам'ятство. З позицій сучасності П. Ребро звертається до оцінки минулого, зокрема у циклі «Прозріння».

І коли читач знайомиться з розглянутими творами, перед ним чітко постає цілісний образ Запорожжя в найрізноманітніших ракурсах, мабуть, не гірше, ніж зі сторінок підручника історії, а може, навіть краще, бо прикрашений дніпровськими світанками і вечорами над просторами запорізькими, портретами яскравих земляків, усім тим, що додає творчої наснаги літописцю землі запорозької Петру Ребру, для якого зв'язок зі своїм рідним краєм, його минулим, сучасним і майбутнім є міцнішим заліза.

У драматичних поемах «Заграва над Хортицею» і «Любов сильних» митець осмислює концепцію людини, її психології, руху почуттів і поведінки в екстремальних умовах. У цих творах письменник порушує проблему підсвідомого патріотизму, при цьому поведінка героїв сюжетно мотивується, органічно витікає з їх дій і перебуває в єдності з розвитком фабули. За основу сюжету вказаних творів автор бере виняткові документальні ситуації і вчинки, викликані зіткненням характерних морально-психологічних чи соціальних протиріч, коли герої його творів волею долі вступають у гостру сутичку з об'єктивними обставинами, з діями інших людей.

Розгляд стильового арсеналу гумористично-сатиричної поезії П. Ребра показує, що у його набутку є зразки гуморесок, байок, фейлетонів, анекдотів, жартів, пародій, епітафій, епіграм і навіть сатиричні поеми, які під пером митця ставали індивідуально-забарвленими, самобутніми художніми творами. П. Ребро самобутньо реалізується у художньому оновленні сміху, опановуючи широке коло злободенних тем і проблем, насичуючи твори зображальною мальовничістю, художнім лаконізмом, іронічною парадоксальністю, пригодницькими колізіями, а

його доробок, особливо «Козацькі жарти», можна вважати своєрідною спробою реалізації авторської концепції гумору і сатири.

У «Козацьких жартах» П. Ребра в Україні озивається вся історія нашого веселого національного молодечтва ледь не з правічних часів, а що вже з козацької доби, то достеменно. Бо той народ, який здатен добродушно чи й дошкульно сміятися із себе самого, очиститься від будь-якої скверни, одужає від будь-якого занепаду, спроможний гідно змагатися з будь-яким супротивником — як власних теренах, так і на редуках глобалізму.

Сам П. Ребро так пояснював своє звернення до осягнення феномену козацького гумору: «У мене таке враження, що я народився для того, щоб написати ці жарти. Бо про козацький гумор говорено й писано чималенько, а зразків самого гумору зафіксовано — як кіт наплакав. Та й не дивно: гумор на Січі був звичайнісіньким явищем. Як вода чи повітря. Тим часом дивовижна схильність запорожців до сміху (навіть перед обличчям смерті, навіть на палі!) — явище небувале в історії людства.

В інтерв'ю кореспонденту «Голосу України» на запитання: «Як ви прилучилися до козацької теми? Чи, може, ви козацького роду?», П. Ребро дав таку відповідь: «Твори про козаків є майже в усіх моїх книжках. Правда, були роки, коли видавці, мов чорт ладану, боялися самого слова «козак». Особливо після того, як головний ідеолог України оголосив Запорозьку Січ...кублом українського буржуазного націоналізму». Та й хіба я не козак — хоча б за прізвищем, за походженням? До речі, на це прізвище свого часу звернув увагу Остап Вишня: підписуючи мені книжку, він поцікавився, чи це в мене не псевдонім. А потім навіть позаздрив: «Добре прізвище, козацьке!».

А на питання: «Кажуть, нібито ви чимало сюжетів узяли з фольклору і перелицювали на гумористичний манер?» П. Ребро відповів таким чином: «Переважна більшість моїх жартів — результат моєї спроби «вжитися» в шкіру наших дотепних предків, щоб їхніми очима глянути на певні події - давні і сьогочасні». Ці відповіді і свою позицію гуморист підтвердив у самих «Козацьких жартах»: Ці жарти і рідні, і любі мені (Тим паче, що сам я з козацького роду), Хоч деякі — вельми дотепні й смішні — Я чесно позичив у свого народу.

Ще після виходу першої книги «жартів» Олесь Гончар писав: «Якщо серед цього хаосу і гіперінфляції Запоріжжя ще жартує й сміється, то мабуть, не все пропало. Ще житиме Україна! Чи може, якраз оці негаразди і схиляють Вас там до сміху? Одне слово, радий за всіх вас, за хортицький оптимізм та дух непоборний».

Створення образу героя сучасності — одне з головних завдань, яке ставить перед собою поет. Героя, якому б повірили і якого б хотіли наслідувати. Саме таким він постає на основі всієї сукупності написаного митцем. Ліричному герою кровно, болюче дорогі ідеали людства, нашої землі, заповіти «роду і народу». Він відкриває нам запах хліба, ціну сталі й невмирущість солі буття. Він близький до власне Ребра. Характерною рисою його поезії є відкрите вираження позиції автора.

У 2004 році журнал «Всесміх» (Канада) про П. Ребра писав так: «На Запоріжжі живе відомий український письменник Петро Ребро, який, приклавши вухо до історії, чує сміх козаків». Його книга «Козацький сміховник», крім того, що

виказує руку талановитого майстра слова, має особливу цінність — дає змогу подивитися на наше минуле очима патріота- жартівника і з допомогою сміху чи лагідного усміху відчутти майже, як на дотик, славу історію нашої землі».

П. Ребро — номінант Національної премії України імені Т.Г. Шевченка, лауреат літературних премій імені С. Руданського, імені І. Нечуя-Левицького, імені П. Тичини, імені Остапа Вишні, імені гетьмана П. Сагайдачного, імені С. Олійника, імені М. Нагнибіди, імені В. Лісняка, імені М. Андросова. Його драматична поема «Заграва над Хортицею» відзначена премією на Всеукраїнському конкурсі на кращу п'єсу, його пісня «Гей, шуми, Великий Луже!» (музика Є. Пасічника) отримала Гран-прі на Міжнародному пісенному фестивалі «Доля», а пісня «Хвилина мовчання» (музика О. Білаша) ввійшла до збірки «Сто улюблених пісень». Його книга «Веселиця» видана в серії «Зо-лота колекція української поезії для дітей». Крім того, П. Ребро — лауреат Всеукраїнського фестивалю «Вишневі усмішки», Всеукраїнського конкурсу на кращу байку, фестивалів «Пісенний вернісаж», «Золоті трембіти», «Мамині джерела», журналу «Перець».

Ім'я Петра Ребра вписане в історію української літератури як «співця Запорізького краю». І це не дивно. Адже, перефразовуючи відомий вислів, Запоріжжя – це вісь, навколо якої обертається творчість П.Ребра.

А Запоріжжя – це лише чарівна призма, через яку Петро Павлович дивиться на світ в його географічних та історичних вимірах. Петро Ребро успадкував козацькі гени, сміхова культура Подніпров'я «проросла» в його художній свідомості, він продовжує і розвиває традиції невичерпного, іскрометного козацького гумору... Він талановито переплавляє в художнє слово досвід, спостереження і почуття поколінь, ті факти і події, про які дізнався з писемних джерел та народних переказів. Один із засновників обласної організації Товариства української мови «Просвіта» і Асоціації національно-культурних товариств Запорізької області (очолював 15 років), президент (кошовий) Міжнародної асоціації гумористів і сатириків «Весела Січ».

У передмові до монографії «Петро Ребро: літературний портрет» (2012), вихід якої був присвячений 80-літньому ювілею митця, доктор філологічних наук, професор В.Ф. Шевченко, зокрема, відзначав: «Кожна книжкова чи віч-на-віч творча зустріч із Петром Ребром акцентує, що його єство еволюціонує як гармонія образної самобутності, мистецько-словесної викінченості. Розглядаючи усю сукупність неповторних рис Петра Ребра як творчої індивідуальності, переконуємося, що в ній високо художньо змодельовано українську справжність, розмаїття роздумів, відчуттів, прагнення видобути з безмежних життєвих пластів істину, закріплювати усвідомлення, що мистецьке слово не буває минушим. Воно єднало і єднає нас, заряджає естетичним струмом, збуджує на вдячність нашу й основних сприймачів, які становлять, модно кажучи, читацький електорат. Нині переконуємося в тому, що горда вікова вечоровість дає снагу зіркіше бачити Силу й Антисилу, Добро і Зло, вишуканіше поєднувати глобальне й локальне, загальнолюдське й чисто ребрівське».

Промовистий факт популярності Петра Павловича серед українців всього світу навів завідувач кафедри загального та слов'янського мовознавства, професор Віктор Чабаненко. Коли до рук Віктора Антоновича потрапив журнал

української діаспори Ріо-де-Жанейро «Мітла» за 1959 рік, він із здивуванням та радістю побачив там гумореску Ребра. «Це не просто письменник і громадський діяч, це – своє рідний каталізатор певної громадської думки, процесу збереження найціннішого, що є у нашого народу – його культури», – підсумував професор.

Важко сказати, в якій із сфер діяльності Петра Ребра залишив найпомітніший слід. Одне незаперечне: він чесно й віддано служив українській справі, до останніх днів життя не полишав діяльності на ниві відродження нації, її мови та культури. П. Ребро прожив 81 рік, і кожен день з його довгого життя, «був днем бджоли, що від світання до смеркання носить по краплині мед до свого вулика».

Список використаних джерел

1. Іванова Г. Співець запорізького краю: Петрові Ребру, українському письменнику, виповнилося 75 років від дня народження // Демократична Україна. – 2007. – 2 червня (№98).– С. 8.
2. Козак Мамай живе в Запоріжжі!: (До виходу в світ 12-ї книги «Козацьких жартів» Петра Ребра) // Суббота плюс. – 2005. – 4 авг.– С. 44.
3. Матухно Н. Зустріч із патріархом запорізької літератури (з П. Ребром) // Запороз. Січ. – 2006. – 28 жовт. – С. 7.
4. Родом – козак, духом – запорожець: (Замість передмови): [Інтерв'ю після виходу першої книги П.Ребра «Т.Шевченко і Запоріжжя»] // Т. Шевченко і Запоріжжя.– Запоріжжя, 2007. – С. 3-5.
5. Стадніченко О. Боян козацького краю, або багатогранна творчість Петра Ребра як художнє віддзеркалення нашої епохи / О. Стадніченко // Хортиця. – 2012. - № 3. – С. 57-64.
6. Чабаненко В. Петро Ребро : Літературний портрет / Віктор Чабаненко – Запоріжжя: Хортиця, 1999. – 24 с.
7. uk.wikipedia.org/wiki/Ребро_Петро_Павлович

З МАЛЕНЬКОГО СЕЛА «ВЕЛИКА» ЛЮДИНА

Гузь Андрій Олегович, учень

КУ «Пологівський НВК»

Керівник: Колесник Віталіна Сергіївна

Розвиток науки і освіти завжди користувалися актуальністю і великим значенням у нашому суспільстві. Часи змінюються, а вчені постійно на крок попереду цього часу. Бо у них є те, чого не мають звичайні люди – розум, який їхні мрії і думки перевтілює в реальність. Ми також можемо стати вченими завдяки спеціально здобутій освіті. При цьому однієї освіти не достатньо. Потрібно мати при цьому ще й бажання.

Немає жодної сторони людського життя, яке б не базувалося на раніше набутих, а тепер старанно збережених знаннях. Найково-технічний прогрес, розвиток різних галузей промисловості, виробництво різних товарів...Без цього всього сьогодні наш світ був би неможливим.

Наукові відкриття та винаходи роблять людину ерудованою, розширюють її світогляд, змушують по-новому подивитися не тільки на певну проблему, а й узагалі на світ. Однак не слід забувати, що зловживання будь-якими винаходами може призвести до прикрих, а часом до трагічних наслідків. Тому, наукові винаходи мають бути корисними і безпечними для самих же нас.

Багато вчених, відомих людей починали свою працю з «крихти». І лише згодом, через деякий час, а то й століття, ця «крихта» перетворювалась на щось вагоме. Не всі науковці зростали в заможних та гарних родинах. Одні зовсім були обділені батьківською любов'ю, гарним дитинством чи то, навіть, самою освітою. Їх це не травмувало, не робило слабкими, а навпаки, вони повільно але впевнено йшли до своєї мети.

Тому зараз піде мова про науковця і вченого з великої літери «Л», що означає – Людина з сонячним серцем. Він родом з маленького села. Його знали лише однолітки та сусіди по вулиці, а тепер його ім'я звучить по всій Україні. Його іменем називають творчі конкурси. Його роботи використовують у всьому світі.

Михайло Григорович Гасик – наша гордість, наша надія!

Найбільшою гордістю кожної країни є люди. Це вони своєю самовідданою працею, вчинками, повсякденним життям примножують її славу. Славні сини та дочки України роздобували нашу державу, боролися за незалежність, прославляли Вітчизну науковими відкриттями та здобутками, берегли та плекали нашу мову, культуру.

У кожної людини в житті своя мета, прагнення, сподівання. Хтось мріяв і став відомим політиком, хтось визначним митцем, а хтось – просто лікарем, вчителем, будівельником... Важливо тільки щоб на своєму життєвому шляху людина не забувала про інших, про свій моральний та громадський обов'язок, про свій рідний край, про батьківську домівку, звідки її корені. Недарма ж у народі говорять, що кожна людина повинна добре пам'ятати Божий закон любові до роду – прароду, до місця, де ти пустив своє коріння в рідну землю. Ні пошана, ні багатство не замінять людині свою родину, батьків, подих рідної землі, дитинство. Пологівська земля зростила немало синів та дочок, дала їм силу та наснагу, плекала паростки таланту, щоб потім вони примножували славу свого краю. Михайло Іванович Гасик – саме один із славетних синів Пологівщини, який обрав власну стежину в житті, присвятивши себе служінню науці, став визначним вченим, а металургія, куди він прийшов, просунулася вперед завдяки таланту та наполегливій праці науковця. Тільки один перелік знань говорить про його заслуги перед державою, великий внесок у науку.

Михайло Іванович Гасик – видатний учений у галузі електрометалургії, з 1990 р. Акедемiк НАН України, Доктор технічних наук, професор, Акедемiк АН ВШ України з 1994 р. Він опублікував свідоцтва та патенти на винаходи. А його

підручник «Теорія і технологія отримання ферросплавів», (М.: Металургія. 1988 г. – 704 с.), видатний також у КНР (1996), а монографія «Metallurgy of Chromium» (1996) – «Металургія хрому» (1999) – відзначена Нагородою Ярослава Мудрого АН ВШ України (2001), «Електрометалургія ферросилиція» - відзначена премією НАН України ім. З.І.Некрасова.

Член спеціалізованої ради з ліцензування і акредитації ВНЗ гірничо-металургійного напрямку, заст. Голови науково-методичної комісії з напрямку «Металургія» МОН України. Вчений підготував 12 докторів і 42 кандидати наук і нагороджений Почесною грамотою Верховної ради УРСР (1977), тричі лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1977, 1998, 2004). Кавалер ордена «За заслуги» III ступеня (2004). Іноземний член Російської Академії наук та Академії наук Грузії, Почесний член НАН Республіки Казахстан. Був членом секції металургії Комітету присудження Ленінської і державної премії, членом Комітету з присудження Державних премій України. Член редколегій журналів: «Современная электрометаллургия (Україна)», «Теорія і практика металургії», «Металлургическая и горнозудная промышленность» (Україна), «Электрометаллургия», «Сталь» (Росія), «Геология и полезные ископаемые мирового океана» (Україна).

Для пологівців Михайло Гасик – відомий земляк, визначний вчений, талановитий та наполегливий науковець. Його внески у розвиток галузі, науки, підготовки багатьох талановитих спеціалістів важно переоцінити. Він є доктор технічних наук, професор, академік НАН України, з 1994 року академік АН ВШ України.

Народився майбутній вчений 30 червня 1929 року у невеличкому с. Семенівка Пологівського району. Батько працював телеграфістом на станції Кирилівка, мати – у місцевому колгоспі. Та доля розпорядилася так, що сім'я Гасиків переїхала у Новоселівку, де проживали їхні рідні, а потім подалися до самого міста, до Поліг. Навчався у колишній Пологівській школі №1 (нині Пологівська гімназія «Основа»). Михайло зростав у своїй великій дружній родині, ходив до школи, допомагав батькам по господарству. Його дитинство було схоже на дитинство інших дітлахів. І нічого не пророкувало йому надзвичайного успіху та всесвітньої слави. Допитливому юнакові подобалося навчатися, пізнавати нове, невідоме. Він неначе губка вбирав в себе знання. Тож закономірно, що школу майбутній всесвітньовідомий академік закінчив зі срібною медаллю у 1949 році.

Ще давали про себе знати ті воєнні часи. Країна відбудовувала зруйноване народне господарство. Молодого Михайла Гасика з дитинства вабили небо, літаки. В той же час юнак щоденно чув по радіо, читав в газетах, як всі люди прикладали зусилля для відбудови країни. Звучали слова про Дніпрогес, шахти, металургію. Лунали заклики до молоді брати участь у будівництві. Це й перемогло в роздумах юнака.

Далі було навчання у військовому училищі, а потім Запорізькому металургійному технікумі. Обравши спеціальність «електрометалургія сталі і феросплавів», Михайло Іванович, напевне, і не здогадувався, що саме ця галузь і стане сенсом всього подальшого життя. Технікум він закінчив з відзнакою і був направлений на роботу на Алмазнянський (Стаханівський) феросплавний завод

Луганської області. Працював плавильником, помічником бригадира печі. З годом на три роки був призваний на строкову армійську службу. А вже звідти був направлений для одержання вищої освіти у Дніпропетровський металургійний інститут (нині Національна металургійна академія України)

Невідомо, хто загубив, а хто знайшов. Став би Михайло Іванович Гасик авіаконструктором, як спочатку мріяв то авіація придбала б в його обличчі визначного спеціаліста, зате металургія, куди він прийшов просунулася вперед завдяки таланту видатного вченого

У 1954 році Михайло закінчив Дніпропетровський металургійний інститут (ДМетІ) з відзнакою та при розподілі рекомендований на наукову роботу у ДМетІ, де вже постійно працює понад 50 років на кафедрі електрометалургії (з 1973 року – завідувач цією кафедрою електрометалургійного факультету).

Науковий шлях Михайла Івановича розпочався, коли він почав працювати молодшим науковим співробітником в своєму ж інституті. Потім аспірантура, а згодом – захист кандидатської, пізніше – докторської дисертацій. З 1961 р. – він доцент кафедри електрометалургії, з 1971 р. – професор. Працюючи на викладацькій ниві, Михайло Іванович не лише навчає покоління студентів, передаючи їм свої знання та досвід. Ним виконані фундаментальні дослідження з фізико-хімії високотемпературних процесів у металічних та оксидних системах на основі марганцю, хрому, кремнію; розроблені ефективні технології рафінування феросплавів у вакуумі, виплавки сталі для атомної енергетики, нафтогазової промисловості, транспортного машинобудування. До того ж більшість наукових розробок впроваджено у промислове виробництво. Він опублікував

понад 500 наукових робіт, зокрема 26 монографій, 4 підручники і 12 наукових посібників, має майже 200 авторських свідоцтв та патентів на винаходи. Така плідна наукова праця гідно відзначена багатьма нагородами серед яких: орден князя Ярослава Мудрого, орден «За заслуги» III ступеня, відзнака «За заслуги перед Пологівським районом». У 1999 році Михайлу Івановичу присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України», Михайло Іванович Гасик нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради УРСР, тричі лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, є членом редколегій багатьох журналів, які пишуть на тему металургії.

У гімназії «Основа» добре знають Михайла Івановича Гасика не тільки як визначного вченого, а і як випускника цього навчального закладу.

Михайло Іванович, незважаючи на зайнятість та поважний вік, не пориває зв'язків з рідним краєм, зі своєю школою, яка дала йому путівку в життя. Академік приїздить до гімназії на свята, часто спілкується по телефону з дирекцією,

цікавиться життям закладу, підтримує талановиту молодь, зустрічається з випускниками, запрошує на навчання до Дніпропетровська, молодшим школярам розповідав про себе та про необхідність міцних знань. У 2009 році дирекція гімназії звернулася до Михайла Івановича з листом, у якому просила дозволу присвоїти гімназійній учнівській олімпіаді с дисциплін природничоматематичного циклу ім'я академіка Гасика. Ініціативу дикерції вчений підтримав, бо найбільше полюбляє талановитих, допитливих, цілеспрямованих молодих людей. У квітні 2010 року олімпіада стартувала, отримавши статус міської. Це дало змогу приєднатися до навчальних закладів Поліг.

Місто пишається тим, що Михайло Іванович не просто наш земляк, Почесний громадянин міста, а перш за все – випускник місцевої школи. Він ніби нагадує дітям та дорослим про те, що істинне призначення людини насамперед у тому, щоб бути Людиною, втілюючи людяність у своїх думках, словах і вчинках. Наш славний земляк, талановитий вчений, Людина з сонячним серцем!

В цьому році Михайлу Івановичу виповнилося 88 років і 63 роки виповнилося від коли він закінчив рідну школу, але не забув місце, де зрозумів, що знання можуть відкрити всі двері. Не забув рідні стежинки, по котрим здобував свою першу освіту, по котрим бігав босоніж і радів дитинству. Місця де народилися – завжди святі. Їм ми завдячуємо своїм життям, своїми успіхами і щастям.

Ось так трапляється у житті: народжується дитина, зростає, навчається, а потім залишає рідну батьківську оселю, щоб віднайти свій шлях у цьому житті. Хтось виїздить за кордон, хтось гарно працює, будує свою родину, а хтось працює на благо всієї країни – ділиться своїм досвідом, своїми знаннями. І хто б міг подумати, що цей скромний хлопчина із звичайної родини, з села Семенівка досягне таких висот у науці. Стане «великою людиною» з маленького села. Відповідь проста – жага до знань.

Якісна освіта є важливою складовою в житті кожної людини, вона дозволяє рухатися вперед і досягати успіху. Освіта розвиває впевненість у собі, дає навички та знання, допомагає формуватися особистості.

У сучасному світі вища освіта представляє особливу цінність, вона допомагає отримати хорошу роботу і посаду, рухаючись по кар'єрних сходах. Якісна освіта відкриває нам дорогу у майбутнє, робить нас соціально та інтелектуально розвиненими, дає необхідні знання.

Кожна дитина зможе відповісти на запитання «Ким ти хочеш стати в майбутньому?», для здійснення мрії завжди потрібно вчитися – це відомо навіть зовсім маленьким дітям.

Освіта – це найважливіша складова життя людини. Без неї ми б не змогли навіть просто писати або читати, не вміли б складати прості цифри, рахувати, не знали б навіть основних технік безпеки. Важко уявити існування людини на Землі без освіти, вона існувала ще у Стародавні часи. Тоді, звичайно, все було зовсім по-іншому, але сенс був той самий: донести до нащадків накопичені знання. Освіта – це невід'ємна частина *нашого життя і без неї воно неможливе.*

Я пишаюся героями нашого славного Запорізького краю. Особливо приємно, якщо ці герої зростали поряд зі мною, у моєму славному місті Пологи.

Список використаних джерел

1. Академія наук вищої школи України
2. Корецькая Наталья, Людина з сонячним серцем // Пологівські вісті, 2011 рік, 07 листопада.
3. Фотографії і копії документів Гасика М.І., взяті з матеріалів музею гімназії "Основа" м. Пологи.
4. Чудновський О.В. "Моє місто Пологи", Асоціація "Прометей" 1997р., 192 с.
5. wikipedia, список академіків НАН України.
6. <http://museum.pology.info/gasik-mixajlo-ivanovich/>

ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ А.П.БЕРЬОЗКІНА

Третяк Олександр, Рослова Олена, Рябуха
Марія, Осітковський Володимир
Керівник: Іванов Євген Іванович

Багато з наших земляків, які живуть поруч з нами, зробили великий внесок у розвиток нашої країни, свого краю. Їхні справи і імена повинні знати наступні покоління.

Учні ЗОШ № 20 м. Мелітополя, дослідивши життєвий шлях та педагогічну діяльність ветерана військової служби та ветерана праці Берьозкіна Анатолія Петровича, вважають за потрібне ознайомити громадськість з сторінками його життєвого шляху.

Анатолій Петрович народився 29 вересня 1933 року в смт. Юргамиш Курганської області. В 1941 році пішов у перший клас. Батьки Анатолія Петровича були в 1938 році звинувачені у шпигунській діяльності та репресовані, тому що його мати за національністю була полька, а батько - білорус, тому його певний час виховували далекі родичі.

За спогадами Анатолія Петровича, після повернення матері з табору він не впізнав її, тому що вона дуже змінилась, постаріла. У ці роки життя його було дуже важким: тривала війна, їжа була не кожен день, тому він з товаришами харчувався мерзлою картоплею, яка залишалась на полях та їстівним корінням. Допомогало трішки і те, що в школі учням зрідка давали цукерки і печиво. Після закінчення навчання в школі Анатолій Петрович мав намір вступити до військово-морського училища, але за станом здоров'я не був допущений до іспитів. Через рік, підлікувавшись, він здає іспити і в військового училище міста Шадрінськ за спеціальністю «штурман».

Військове училище закінчив з «червоним дипломом».

Почав службу у військових частинах. У 1959 р. був переведений до військової частини м.Мелітополя, де впродовж багатьох років обіймав посаду «штурман».

Був учасником бойових дій у Афганістані. Отримав нагороди. Нагороджений відзнакою Президента України - пам'ятною медаллю «25 років з виведення військ з Афганістану».

За тривалу службу у військах упродовж 26 років був нагороджений орденами і медалями, а також відзнакою «Ветеран військової служби».

Після закінчення військової служби Берьозкіна А.П. було прийнято на роботу в ЗОШ № 20 м.Мелітополя на посаду вчителя допризивної підготовки юнаків.

За термін своєї педагогічної діяльності був для юнаків не лише вчителем, а й наставником, зразком для наслідування.

Уроки Анатолія Петровича завжди проходили дуже цікаво. Він сумлінно готувався до занять, використовуючи сучасні методи і форми, ретельно готувався до кожного уроку, щоб раціонально використати кожну хвилину навчального часу.

За його участі та за допомогою учнів в ЗОШ № 20 м. Мелітополя було створено кабінет «Навчальної військової підготовки», кімнату зберігання зброї та військового майна. «Зброярня» була обладнана системою захисту від несанкціонованого проникнення у приміщення. Для зберігання зброї виготовлені «ставниці», для практичних занять з «Вогневої підготовки» та стрільби з гвинтівок було побудовано тир.

Займаючи посаду класного керівника, був для вихованців взірцем у ставленні до своїх обов'язків. Під час педагогічної діяльності Анатолій Петрович проводив величезну позакласну роботу. Керував гуртком «Влучний стрілок». Під його керуванням учні ЗОШ № 20 м. Мелітополя брали участь у військово-патріотичних змаганнях міста, неодноразово виборюючи призові місця.

Своєю працелюбністю, любов'ю до дітей, чесністю, порядністю Анатолій Петрович завоював високий авторитет серед учнів, їхніх батьків та колег. У школі пропрацював більше 25 років. Має посвідчення «Ветеран військової служби» та «Ветеран праці».

За свою педагогічну діяльність був нагороджений знаком «Відмінник народної освіти України».

За сумлінне і творче ставлення до роботи, за досягнуті успіхи у патріотичному вихованні молоді був нагороджений грамотами міського Управління освіти.

Випускники 1982-2005 років з великою теплотою та повагою відгукуються про нього.

ЗДІЙСНЕНА МРІЯ

Сежченко Катерина Максимівна
Енергодарського центру, туризму,
краєзнавства та спорту

Керівник: : Сежченко Інна Миколаївна

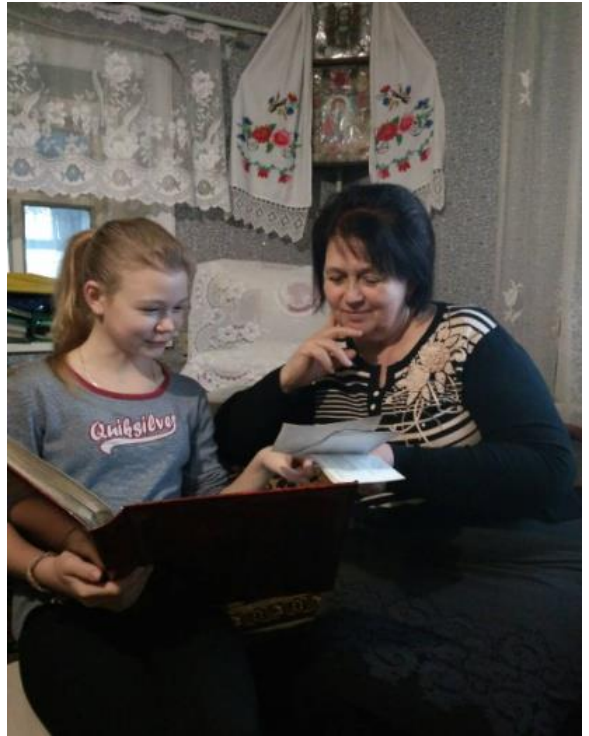
Мрія - це певне почуття бажання чогось конкретного, заради чого людина готова почати діяти, з метою її досягнення. Мрії стають можливими завдяки нашій уяві, яка здатна малювати будь-які образи в розумі, не залежно від подій, що відбуваються. Наші мрії - це ті образи, які при думці про них збуджують нас і викликають дуже сильні позитивні емоції.

Мрії захоплюють наш дух і забирають від реальності. Зауважте, що для різних людей ці образи різні, тому, якщо хтось не зрозуміє вашу мрію, не звертайте уваги. Вам потрібно тільки одне - щоб ваша мрія збулася.

Хтось з дитинства з ентузіазмом мріє, що колись буде пілотом реактивного літака, буде власником міжнародного бізнесу, мріє про величезний будинок на березі океану. В дитинстві у нас не має меж щодо мрій. На стінах у нас висять картини про наше майбутнє: моторні човни, яхти, літаки, найновіші автомобілі, будинки, пляжі з кристально-синьою водою. А що станеться потім? Люди виростуть і перестануть думати про це. Стануть розуміти реальність і усвідомлювати, що просто так нічого не дається, що потрібно дуже багато працювати, щоб мрія збулася. Щоб досягти успіху в житті, потрібно добре попрацювати. І забувають про свої мрії. Так адже набагато легше, забув – і працювати не треба. А світ вимагає від вас небагато, всього лише бути мрійниками, мріяти і залишатися вірними своїм мріям. Адже якщо постійно думати про свої цілі, бачити їх реалізованими, то тоді неодмінно у вас з'явиться привід сказати: «Моя мрія збулася!».

Мрії - це найцінніше, що є у людини, вони запалюють у душі вогонь, вони змушують людей працювати по 20 годин на добу, і при цьому, не відчувати втоми. Таких людей називають мрійниками. Мрії змушують людину творити чудеса. Інші люди просто кажуть: «Це неможливо». Але, якщо це Ваша мрія, і Ви готові йти до неї, то для Вас немає нічого неможливого. Якщо того, про що ви мрієте, ще немає в природі, значить, воно буде створено для Вас. Все, що ви можете уявити собі, ви можете досягти. Пам'ятайте, що мрії збуваються!

Сьогодні субота – вихідний і я знову їду в село. Чудове, мальовниче село Водяне, де народилась і виросла моя бабуся. Це там, де найраніше досягають помідори і огірки і звідки традиційно, лише зійдуть сніги, везуть їх по всіх усюдах на базари України і за її межі. Ось зупинка, на якій мені треба зійти, ось стежина, яка приведе мене до бабусинового подвір'я. Тихо і затишно у бабусиній домівці, де завжди пахне смачними пиріжками і всілякими ласощами, якими вона завжди пригощає нас, своїх онуків. Трішки відпочивши, ми підемо до сільського клубу на

репетицію. Там збираються учасники Народного фольклорного колективу «Джерело».

Зимовими вечорами ми часто і довго розмовляємо з бабусею про її дитинство. Мені б хотілося розповісти про свою бабусю.

Її батьки були у вічній роботі, працювали тяжко, але вміли і відпочивати гарно. А як співали на весіллях! Прошу розповісти бабусю про своє дитинство.

– У нас був дуже великий рід. Були в мене і дідусі і бабусі, скільки дядьків і тіток, двоюрідних братів і сестер. Дід, по маминій лінії, мав дванадцять дітей, а по батьковій – шестеро. Ти уяви, яка це сила! Рід був дуже дружний, це сьогодні нас лишається все менше і менше. Раніше ж як? Весілля справляли три-чотири дні, виряджання до лав Радянської армії, то пісні лунали на все село, а ми, малі, бігали раділи, бо були щасливими. Ходили в гості просто так. Жили бідненько, але чепурненько. Ходили до школи, в школі було цікаво (шкільні роки 1965-1975рр.). У школі брала активну участь у художній самодіяльності, відвідувала літературні гуртки, писала вірші, які висвітлювались у періодичних виданнях того часу. З 1975 по 1978 рік навчалася у ЗТГХ.

– **А як познайомились з дідусем?**

– Ох і гарний був парубок: темноволосий, кучерявий з блакитними очима. Хлопець на все село (посміхається)! Я на нього звернула увагу, коли він стояв на милицях (після аварії) в білому плащі, а мені його так шкода стало, подумала: який це гарний хлопець, буде мій. Отак і почалися наші зустрічі, а в 1977 році ми побралися.

35 – річчя подружнього життя.

– **Про що мріяли з дитинства?**

– Ще змалечку (мрійливо) мріяла бути артисткою, мені подобались пісні, особливо народні. Вилізу, бувало, на грушу і співаю, аж поки не з темніє. Люди говорили: «Майбутня артистка!» Дуже гарно в мене співали батьки, особливо мама. Коли вже виросла (*Фото 7*), йду, бувало, з танців додому і чую спів (співають жінки), то поміж десятки голосів неодмінно вирізняє сильний, заворожуючий – матусин, впізнаю серед усіх.

– Пізніше твоя прабабуся співала в церковному хорі. Тому я мріяла зв'язати своє життя з мистецтвом, а саме зі співом. Не зразу, а вже потім моя мрія здійснилася.

– **Хто був Вашим вчителем зі співу?**

– Це вже, коли ми жили в Енергодарі, доля звела мене з чудовою людиною, закоханою в українську народну пісню – Володимиром Миколайовичем Сініченко, заслуженим працівником культури України (*Фото 8, 9*). У 1983 році він організував хор «Червона калина», в якому розпочався мій творчий шлях. Там я й навчилася премудростям народного співу. Чудовий колектив, чудові вчителі, з якими я прожила вісімнадцять років.

– **Бабусю, а як так вийшло, що Ви стали керівником колективу в своєму селі? Чи не жалкуєте про це?**

– Все вийшло за іронією долі. Ніхто не знає, на який путівець може звернути твоя доля. От і я не знала. Протягом 19 років (1980-1999р.) працювала у різних сферах: харчування, готельний бізнес і т.п. У 1999 - 2007 роках працювала вчителем у місті та коли захворіли мої батьки, мені довелося повернутися. Та ще й дев'яності роки перебудови, скорочення, безробіття. Тяжка втрата батьків завели мене в

тупик. Думала, що вже ніколи не буду співати. Поступово біль вщухав, народжувалися ви – мої онучки.

– Одного разу до мене завітала одна жіночка, яка запропонувала мені прийти на репетицію (в селі був співочий колектив). Я довго вагалася, а потім пішла тай зосталася. Вже, майже, вісім років ми дружно працюємо, вивчаючи українську народну пісню, беремо участь у різних концертах, заходах, конкурсах, фестивалях, отримуючи величезне задоволення від своєї роботи. Я досягла того, про що мріяла з дитинства і не жалкую про це. Я не тільки співаю, а й стала керівником чудового хорового колективу (*Фото 10*).
– А надихає мене і стимулює – любов до рідного села, до української пісні; пам'ять про батьків, спогади дитинства і ваша безмежна любов і підтримка. Ми постійно підтверджуємо звання народний, нагороджені багатьма грамотами та дипломами, не одноразово виборювали призові місця.

– Чи важко бути керівником такого гурту?

– Важко. Працюєш з людьми різної вікової категорії. Але коли отримуєш хороший результат, настільки надихаєшся, окриляєшся. От є музичні інструменти різні за звучанням, за виглядом. Але є ще такий особливий інструмент у людини, як голос.

– І от коли він зазвучить, то відкриваються найпотаємніші струни людської душі. І не обов'язково мати освіту мистецтвознавства, щоб відчутти справжнє, бо мірилом тому є – душа. Учасники колективу не тільки співаки, а й виконавці театралізованої дії на сцені. Ми відтворюємо обряди Українського весілля, Масляної, Маланки.

Ярмарок.

– На мою думку, це і є найвищий вияв творчості, коли стирається межа між сценою і побутом, ми повертаємось до самої своєї суті. Ви теж маленькі учасники нашого колективу. Народна творчість передається із покоління в покоління. Мені - від моєї мами, твоїй мамі - від мене, а тобі - від твоєї мами. Отак і зберігається українська народно-пісенна культура. Одне з найцінніших надбань нашого народу – це українська пісня, невід'ємна частина українського фольклору. Тож наш колектив і називається фольклорним, бо в піснях відбиті звичаї, обряди, увірування народу.

– На Великдень ми збираємось. Так завжди було?

– Я дуже шаную, дорожу великим словом сім'я, а родина – це велика сила, якою можна зрушити гори (*Фото 21*).

– Дружіть, поважайте. Допмагайте одне одному і в цьому ваша сила. Ви ж бачите, як традиційно і урочисто ми готуємось до свята. Так було завжди.

– З особливою святістю випікаємо куличі, фарбуємо крашанки, готуємо святкові страви, ідемо до церкви, потім розговляємось. От і ви зберігайте ці традиції якомога довше. Це згуртовує родину. Вам же подобається?

– Бабусю, а Ви щаслива людина?

– Так, я щаслива. У мене є хороші спогади, як мій тато любив маму. Як свекор боготворив свекруху. У мене добрий люблячий чоловік, гарні дочки і зяті, любі мої онучки – щастя моє (*Фото 22*). Дай. Боже, нам усім здоров'я і миру. А найголовніше, здійснилася моя дитяча мрія.

Список використаних джерел

1. Газета «Сила слова», травень, 2012 рік.
2. Газета «Знамя труда», квітень, 2012 рік.
3. Газета «Запорізька правда», грудень, 2011 рік.
4. Газета «Сільські вісті», лютий, 2012 рік.
5. Газета «Новини дня», №10, березень, 2012 рік.

ЗАЛИШАЙТЕ СЕБЕ НА ЗЕМЛІ

Кириченко Яна Ігорівна, учениця
Олексіївського НВК Смирновської сільської
ради Більмацького району
Керівник: Стецюн Тетяна Іванівна

Залишайте себе на землі. Сьогодні можна впевнено сказати ,що сучасна історія України твориться кожної миті,кожної хвилини,кожним простим українцем,який: хто в більшій, хто в меншій мірі робить внесок у гідне майбутнє нашої держави. Багато видатних людей нашого краю чимало зробили для розбудови Запорізької області і кожен з них вартий нашої уваги, але я хочу розповісти про нашого сучасника ,про людину, яка сьогодні створює історію нашого Запорізького краю. А саме: Василя Івановича Скрибця, патріота, дослідника, волонтера і просто порядну, цікаву особистість.

Стежками життєвого шляху... Василь Іванович до речі скромна людина і розповідає про себе неохоче, завжди переводить розмову у найбільш цікавий для нього напрямок – про нові експонати для музею, або цікаві теми для пошукової роботи. Тому ми звернулися за допомогою до його доньки - Ольги Василівни Фролової доцента кафедри практичної психології БДПУ. З її слів записано(фото з домашнього архіву сім'ї Фролових): Мій батько – Василь Іванович Скрибець народився 9 лютого 1957 року в селі Смирнове, Більмацького району, Запорізької області. Закінчив Національну академію внутрішніх справ, а також ад'юнктуру цього ВНЗ. Згодом захистив кандидатську дисертацію у Києві. Працював дільничним інспектором, очолював районний відділ УМВС, батько примудрявся поєднувати роботу, сім'ю та ще й навчання - вирішив захищати дисертацію. На запитання знайомих: "На що це тобі потрібно,бо ж цього не вимагає посада?, відповідав: "Таке життя, вимагають реформи, щоб покращити життя в рідній країні, виводить її на новий рівень і йти вперед, кожен повинен зробити усе, що в його силах!" Майже 9 років працював викладачем в університетах Бердянська, в Азовському регіональному інституті управління та Бердянському державному педагогічному університеті, був деканом юридичного факультету, доцентом. На його заняття ходило не одне покоління студентів – жителів нашого району. Його заняття були цікаві і неординарні, разом з студентами оцінював криміногенну ситуацію в країні, наводив багато прикладів із власного досвіду роботи в міліції. Я постійно дивувалася батькові - щоранку о 4 год. прокидатися, щоб вчасно прибути на роботу, і так 9 років, пропонувала прийняти пропозицію і перебратися до курортного міста, але батько приріс до села, як він говорить – нашого «родового гнізда».

І мабуть так на краще – в рідному селі, біля батьків і ми з братом відпочиваємо душею, набираємося життєвих сил, тут проводять незабутні канікули наші діти. Я пишаюся своїм батьком, а його активності і енергійності може позаздрить молодь, навіть я інколи не розумію, звідки беруться в нього сили, а стільки в нього ідей та задумів!

Нас цікавить все, що пов'язане з Василем Івановичем, тому ми зустрілися з жителькою села Смирнове Білан Галиною Олександрівною і ось, що вона розповіла. «Я знаю Василя Івановича багато років – з дитинства. Моя мама працювала з його батьками в місцевому радгоспі, сім'ї товаришували, за потреби допомагали один одному. Він старший від мене і був у нас за лідера. Зимом на ставку – ковзани, санки, лижі, які захоплюючі були ігри. Василь Іванович «верховодив» нашими «агульцями» – так нас всі називали. В 70 – роках була популярна гра «Зірниця», ми приймали активну участь і були переможцями району та області, і як ви здогадалися за тренера був у нас Василь Іванович. Ми проживали в мальовничому куточку села Смирнове, на березі гарного ставка, який славився на весь район. Влітку з ініціативи «нашого Васи», проводили суботники по впорядкуванні берегів ставка. Вася дружив з усіма і малими і великими, завжди був ватажком «аульської молоді». Нас завжди цікавило чому «аул»? На це питання – відповідь Вася знайшов через багато років, працюючи в архівах Києва. Він завжди цікавився історією, колекціонував старовинні предмети. Ми стали дорослими, життя внесло свої корективи, але кожного літа ми збираємося на нашому місці біля ставка, до речі наш Вася зробив там справжній куточок відпочинку, згадуємо прекрасні роки юності, і слухаємо розповіді про зроблену роботу і безкінечні плани на майбутнє. І вони обов'язково втіляться в життя, бо такий вже наш Вася! Девізом життя Василя Івановича є загальновідомий вислів М.Рильського: «Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього». І в такий складний для нашої держави час він не зміг залишатись осторонь. Через те, що наш край знаходиться в прифронтовій зоні, за його ініціативи було створено загін місцевої самооборони «Берда», яку він і очолює. Ця організація налічує 66 чоловік, 6 з яких жінки, і охоплює різні напрямки діяльності. Перший напрямок – це цивільна оборона: члени загону патрулюють ввірену їм територію, проводять антитерористичні заходи та тренування з військової підготовки. Величезну увагу приділяють волонтерській діяльності (допомагають продуктами, грошми, ремонтують військову техніку, організовують святкові заходи). Не забувають і про краєзнавчу роботу. Самооборонівці на чолі з Василем Івановичем ревно бережуть та доглядають пам'ятки громади: відкрили музей історії села Вершина Друга, встановили пам'ятні знаки на території Смирновської об'єднаної громади, упорядковано пам'ятники та братські могили предків часів Другої Світової війни, знайдено і знаходяться в процесі дослідження давні єврейські поховання (Додаток 3). Встановили банери з патріотичними гаслами, біля розвалин церкви Успіння Пресвятої Богородиці встановили скульптуру Богородиці та пам'ятну табличку.

Облаштували курганний комплекс «Орлова могила» (пам'ятка археології скіфсько-сарматської доби, був відкритий пам'ятник героям АТО (відкрили перші в Україні).

Організували музей під відкритим небом із сільськогосподарською технікою минулих років.

Здійснюється постійна підтримка музею М.Л.Нагнибіди (поета-земляка), цієї осені встановили пам'ятну табличку митцю. Всього навіть важко перелічити, де доклав свої руки, вміння та зусилля, а нерідко кошти – активіст, краєзнавець Василь Іванович Скрибець. Не лишається поза його увагою і патріотично-виховна робота. Учні нашої школи є членами краєзнавчого гуртка, що знаходиться при штабі загону та діє в трьох напрямках: дослідження заселення Запорізького краю; заснування сіл, що входять до Смирновської об'єднаної громади; літопис сучасної історії загону «Берда». За ініціативи Василя Івановича частими гостями наших шкіл є солдати прикордонної комендатури «Бердянськ», учасники АТО, представники організації «Пошук», викладачі Вищих військових навчальних закладів.

І це не повний перелік добрих справ Василя Івановича. За його ініціативи відбудовано приміщення колишньої земської школи, що у Вершині Другій – тепер це штаб загону, де знаходиться медпункт, бібліотека, кімнати відпочинку, побутові приміщення, кабінет краєзнавчого гуртка. Закладено паркову зону в центрі села Вершина Друга. Для дітлахів там встановили дитячий майданчик. Вода – це життя, а в сільській місцевості особливо. Тож бердівці почистили місцеві водойми. Встановили знак – пам'ятку, що на нашій території бере початок річка Берда -

життєдайна перлина
Запорізького краю,
облаштували місце
відпочинку.

Члени
громадського
об'єднання «Загін
самооборони «Берда»
на чолі із Василем
Івановичем побували в
музеї «Пам'ять
єврейського народу та
Голокосту в Україні».
Цей музей знаходиться
у приміщенні
найбільшого в світі

єврейського культурно-ділового центру «Менора» у місті Дніпрі. Співробітники музею, дізнавшись, що гості ведуть вдома дослідницьку роботу стосовно єврейських поселень на території громади, провели цікаві екскурсії по всьому культурно-історичному комплексу, подарували для місцевого музею безцінні експонати. Це-збірка фотографій та документів із фондів музею «Нациський «Новий порядок» в містах України» із дарчими підписами працівників музею. А ще експозиції «Народного музею» Вершини Другої поповнять фоліанти «Голокост в Україні», «Євреї в Україні», «Коротка історія євреїв», «Анте, незакінчена повість».

Така робота вимагає від Василя Івановича повної віддачі фізичних та моральних сил, але ця неймовірна людина встигає займатися пошуком потрібної

інформації по архівах та бібліотеках. Він веде пошуки не лише на місцевому рівні, а й у архівах м. Київ, м. Запоріжжя, крім того є постійним дописувачем районної газети.

Нас дуже цікавило, що думають про Василя Івановича жителі села, як реагують на його діяльність.

Пропонуємо розповідь пенсіонерки села Вершина Друга – Борідько Валентини Михайлівни: «Жизнь есть всегда и везде. Глупо говорить, что в свои 60 я уже старый, садиться в кресло у телевизора, попивать кофе и смотреть безконечные сериалы, прислушиваясь к своим болезням.

Какое блаженство: нога заболела,
и главное левая – милое дело.

А если бы правая ныла нога?

Отметим, что в жизни везет мне пока!

И даже когда от судьбы достается,

Чтоб все же блаженствовать повод найдется!

Никогда не злитися, относиться ко всему с долей юмора. Очень многие из нас обозлены на всех, даже на родителей: не так воспитали, денег не накопили, и злость эта потихоньку уничтожает в нас человека. А он человек! Живет в ладу со своей совестью, а у кого здоровая совесть, у того здоровое тело, тому и спится спокойнее и работается веселее. Василий Иванович нашел для себя занятие по душе, определил для себя свое место на Земле. Он всегда имеет свое мнение и умеет его отстаивать. Энтузиаст, патриот, эрудит, даст консультацию по любому правовому вопросу. Пунктуален, никогда не опаздывает и не заставляет себя ждать. Его цель, что в недалеком будущем к нам будут приезжать в гости со всех уголков страны, он верит в это сам и заставляет поверить и всех вокруг. И я верю, потому что с нами человек не слова, а дела!».

Погодьтеся, результати його роботи вагомі, і все це завдяки безкорисній любові до рідної землі, українського народу та його невгамовній натурі, яка бурлить ідеями і задумами, а також одностайністю, яких він згуртував навколо себе. Це справжні патріоти села, вони докладають зусиль, щоб їхня земля процвітала, щоб було не соромно перед онуками. Пропонуємо розповідь жительки села Каплій Людмили Григорівни, теж активної помічниці Василя Івановича, до речі в їхній сім'ї аж троє чоловік докладають свої руки до відновлення культурно історичної спадщини свого краю. «Василь Іванович – це така людина про яку коротко не скажеш. Активний, енергійний, талановитий, дуже простий, з ним легко і цікаво спілкуватися. Ми дуже вдячні йому за те, що він відроджує наше село в культурному плані. Завдяки його зусиллям із напівзруйнованих, покинутих будівель створився цілий музейний комплекс. І наше село ожило, у нас проходять різні цікаві заходи, про нас знають, до нас їдуть, нами цікавляться. Він багато зробив, але на цьому не зупиниться, бо має ще багато ідей, а ми всі разом допоможемо йому, бо це наша історія, наша земля і майбутнє наших дітей та онуків!».

Про те, що про нас дізнається все більше людей свідчать і ті факти, що за останній місяць в гостях у вершинців побували дуже цікаві гості.

На запрошення секції краєзнавства та збереження історичної спадщини громадського об'єднання «Берда» с. Смирнове відвідали представники молодіжного крила Запорізького єврейського об'єднання центру «Мазаль Тов». Волонтери разом з учасниками загону місцевої самооборони «Берда» впорядкували старовинний єврейський цвинтар. З історичних джерел відомо, що єврейська община у селі Попівка (таку назву село мало до 1946 року) в кінці дев'ятнадцятого сторіччя була досить чисельною. Представники обласного єврейського общинного центру, які працюють під девізом: «Твори добро, Україна» згодом нададуть смирновським активістам детальну інформацію про людей, які у далекому минулому були першими поселенцями земель біля величної ріки Берда.

Василь Іванович часто дивується, що його не всі розуміють і не завжди підтримують, та він не хвилюється, бо, на його думку, головне – щоб його зрозуміло молоде покоління, тому що все, що він робить, він робить для людей, для тих, кому жити і працювати на цій землі, для тих, кому Батьківщина не просто слово, а маленький, але такий рідний куточок землі, де вони народилися, куди завжди хочеться повертатися і де їхнє коріння. І він

переконаний, що глибоке вивчення історії нашого краю допоможе сформувати у молоді сьогоденного дня такі почуття як патріотизм, любов до Батьківщини, відданість справі, високу мораль, чесність. Молодь – це те покоління, якому належить майбутнє. Вона повинна мати стійкий світогляд, соціальні і моральні переконання, бути готовою до самостійної творчої діяльності. Тому кожен день Василя Івановича починається з нових ідей, проектів, і разом зі своїми однодумцями він втілює в життя найграндіозніші задуми.

Хочеться вірити, що це тільки початок, історія цієї неймовірної людини матиме продовження. Навіть не сумніваємось!

Список використаних джерел

1. Газета «Рідний край» № 11 за 9 лютого 2017 року.
2. Інтернет ресурси: сайт Смирновської ОТГ.
3. Шифрина А. И. Герои и Судьбы. – Запорожье: Дикое поле, 2002.-528с.

З М І С Т

ЗАБУТІ ІМЕНА

- Собко Богдан Сергійович, учень КУ «Пологівський НВК» Пологівської районної ради, Керівник: Колесник Віталіна Сергіївна, **ОСТАННІЙ СТРИБОК** 4
- Костиря Дарина Юріївна, уениця Ганно-Опанлинського НВК І-ІІІ ступенів Приазовської районної ради Костиря Таїсія Іванівна **ДВА СОЛДАТА – ДВІ ДОЛІ** 9
- Нікітенко Микита Вікторович, учень Приазовської філії І-ІІ ст. ОНЗ Приазовська СШ І-ІІІ ст. «Азимут» Керівник: Гайдай Євген Олегович **ІСТОРІЇ ТРЬОХ ЛЬОТЧИКІВ.** . 14
- Кузенкова Поліна, Шишманова Софія, учениця Мелітопольська ЗОШ №7 Мелітопольської міської ради Керівник: Іванюк Олена Петрівна **ІХ СЛАВА НЕ ЗГАСНЕ...** . . . 19

НАША ГОРДІСТЬ І СЛАВА

- Гергец Катерина Володимирівна, учениця КЗ «Успенівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів» Гуляйпільського району Керівник: Алексєєва Елла Миколаївна **ГОРДІСТЬ НАШОГО КРАЮ** 26
- Беляєва Анастасія Андріївна, учениця Мирненської ЗШ І-ІІІ ступенів Мелітопольської районної ради Керівник: Сарана Юлія Василівна **КОШОВИЙ ВЕСЕЛОЇ СІЧІ** 29
- Гузь Андрій Олегович, учень КУ «Пологівський НВК» Керівник: Колесник Віталіна Сергіївна **З МАЛЕНЬКОГО СЕЛА «ВЕЛИКА» ЛЮДИНА** 35
- Третяк Олександр, Рослова Олена, Рябуха Марія, Осітковський Володимир Керівник: Іванов Євген Іванович **ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄВОГО ШЛЯХУ А.П.БЕРЬОЗКІНА** 40
- Сежченко Катерина Максимівна Енергодарського центру, туризму, краєзнавства та спорту Керівник: : Сежченко Інна Миколаївна **ЗДІЙСНЕНА МРІЯ** 42
- Кириченко Яна Ігорівна, учениця Олексіївського НВК Смирновської сільської ради Більмацького району Керівник: Стецюн Тетяна Іванівна **ЗАЛИШАЙТЕ СЕБЕ НА ЗЕМЛІ** 45

Навчальне видання

Сова Вікторія Василівна
Янущенко Дмитро Вікторович

**Твої герої, Запорізький край: Матеріали обласного
заочного конкурсу пошукових робіт «Твої герої, Запорізький
край»**

Формат 285x210 1/16. Папір офсетний. Друк струминний.
Умовн.-друк. арк. 53. Тираж 100

Видання підготовлене до друку і віддруковане у
КЗ «Центр туризму» ЗОР
69091, м. Запоріжжя, вул. Немировича-Данченка, 46-а
Тел./факс: (061) 224-02-71. Тел.: 224-24-71
E-mail: info_turcenter@ukr.net
Сайт: www.zoetkum.ucoz.ua